

Effect van erfenissen en schenkingen op vermogensongelijkheid en de rol van belastingen

Vermogende huishoudens kregen tussen 2007 en 2015 vaker een erfenis of schenking. Toch blijft vermogensongelijkheid per saldo gelijk, doordat vermogen wordt overgedragen van de oudere generatie naar de jongere en doordat huishoudens met minder vermogen ten opzichte van hun initiële vermogen meer krijgen. Vermogensongelijkheid wordt deels doorgegeven naar volgende generaties, maar na verloop van tijd verspreidt het vermogen zich over de nakomelingen.

In 2015 was de gemiddelde belastingdruk voor erfenissen en schenkingen waarover belastingaangifte is gedaan 12% voor erfenissen en 6% voor schenkingen. Schenkingen onder de bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) zijn relatief groot en kennen een lagere belastingdruk (1,1%).

CPB Notitie

Stefan Groot, Marcel Lever, Jan Möhlmann

december 2019

Samenvatting

Huishoudens met een hoger vermogen of een hoger inkomen hebben meer kans om een erfenis of schenking te ontvangen. Het hoogste vermogensdeciël ontvangt 35% van de schenkingen en 26% van de erfenissen.

De gemiddelde *omvang* van erfenissen en schenkingen is stabiel en varieert minder sterk over de vermogens- en inkomensverdeling dan de *kans* om een bedrag te ontvangen. Voor erfenissen en schenkingen waarover aangifte werd gedaan, was de gemiddelde omvang in 2015 ongeveer 65.000 euro (erfenissen) en 83.000 euro (schenkingen). De hoogste twee decielen van de vermogens- en inkomensverdeling krijgen gemiddeld meer.

Toch hadden erfenissen en schenkingen tussen 2007 en 2015 per saldo weinig effect op de vermogensongelijkheid. Dit komt doordat huishoudens die een grote schenking geven, gemiddeld ouder en meer vermogend zijn dan de ontvangers, zodat vermogen verschuift naar de minder vermogende generatie. Een andere oorzaak is dat huishoudens met lage of negatieve vermogens weliswaar minder schenkingen en erfenissen ontvangen, maar deze zijn in verhouding tot hun initiële vermogen hoger dan bij huishoudens met meer vermogen.

Ongelijkheid wordt deels doorgegeven naar volgende generaties, maar het vermogen verspreidt zich bij volgende generaties geleidelijk over de nieuw gevormde huishoudens. Dit is te verklaren doordat er bij mensen die een relatie aangaan, een – imperfect – verband is tussen het wederzijdse vermogen van de ouders.

Het onderzoek heeft alleen betrekking op erfenissen en schenkingen waarover belastingaangifte is gedaan. Dit geldt ook voor de conclusies die worden getrokken. Vooral schenkingen blijven meestal beneden de vrijstellingsgrens en hierover hoeft geen belastingaangifte te worden gedaan.

Schenkingen en erfenissen zijn erg scheef verdeeld. Bij de meeste schenkingen gaat het om kleine bedragen, ook bij vermogenden. Maar vooral bij vermogende ontvangers komen óók hoge schenkingen voor. Het hoogste deciel van schenkingen is goed voor 60% van het totaalbedrag van schenkingen. Van het totaalbedrag dat wordt geschonken, is 34% geconcentreerd in de hoogste 1%, en 18% in het hoogste promille.

In 2015 was de gemiddelde belastingdruk op erfenissen 12% en op schenkingen 6%. De gemiddelde belastingdruk hangt sterk af van de familierelatie en van het gebruik van vrijstellingen. Bij erfenissen zonder familierelatie en bij schenkingen zonder specifieke vrijstelling is de gemiddelde belastingdruk hoger.

Via de bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) worden grote vermogens overgedragen en is de belastingdruk lager dan gemiddeld. In 2015 was het gemiddelde van schenkingen onder de BOR ongeveer een miljoen en was de gemiddelde belastingdruk 1,1%.

Huishoudens besparen schenkbelasting door grote schenkingen over meerdere jaren te spreiden. Schenkingen net beneden de eenmalige vrijstellingsgrenzen en schijfgrens zijn sterk oververtegenwoordigd. Deze manier om de belastingdruk te verlagen is een logisch gevolg van de inrichting van het stelsel.

Het vermogen van huishoudens die een erfenis nalaten, bestaat vooral uit eigen woningen en bank- en spaartegoeden. Het vermogen van huishoudens die schenken, omvat relatief veel aanmerkelijk belang en effecten. De daling van huizenprijzen in de periode 2009-2013 heeft een drukkend effect gehad op de omvang van de erfenissen in die jaren.

1 Inleiding¹

Het effect van erfenissen en schenkingen op de vermogensongelijkheid staat volop in de belangstelling door het boek *'Capital in the twenty-first century'* van Piketty (2014). Piketty betoogt dat overdrachten tussen generaties voor een toenemende vermogensongelijkheid zorgen. Ondanks de grote belangstelling voor het onderwerp is er – mede door gebrek aan microdata over erfenissen en schenkingen – nog weinig onderzoek gedaan naar erfenissen en schenkingen in Nederland. Deze notitie maakt gebruik van nieuw beschikbaar gekomen data van het CBS. De notitie dient in de eerste plaats om de beschikbare kennis te vergroten met feiten en cijfers. Toekomstige publicaties naar beleidsopties kunnen hierop voortbouwen.

Het doel van het onderzoek is om meer inzicht te krijgen in schenkingen, erfenissen en in de kenmerken van de huishoudens die erbij betrokken zijn. Ook onderzoeken we het effect van schenkingen en erfenissen op vermogens en vermogensongelijkheid. Ten slotte kijken we naar verklaringen voor de ontwikkeling van de opbrengsten van de erfbelasting. Daarbij kijken we ook naar de invloed van fiscale regelingen zoals de bedrijfsopvolgingsregeling (BOR).

Opvattingen over de wenselijkheid om schenkingen en erfenissen te belasten verschillen sterk. Een bespreking hiervan valt buiten het bereik van deze notitie, maar komt bijvoorbeeld aan bod in de Mirrlees Review, die het belastingstelsel in het Verenigd Koninkrijk evalueert (Boadway et al., 2010; Mirrlees et al., 2011).

De beschikbare data omvatten de periode 2007-2015. Het onderzoek is uitgevoerd op verschillende databestanden van het CBS die aan elkaar zijn gekoppeld tot één groot bestand op huishoudensniveau.² Gegevens over erfenissen en schenkingen zijn gecombineerd met gegevens over inkomen, vermogen en andere karakteristieken van de huishoudens van schenkers en ontvangers en van erflaters en erfgenamen. We kunnen huishoudens daardoor over de tijd volgen. De gegevens over het vermogen van huishoudens zijn exclusief pensioenvermogen. We gebruiken alleen registerdata, zodat het onderzoek betrekking heeft op alle Nederlandse huishoudens. Het kader beschrijft de gebruikte databestanden.

Het onderzoek heeft alleen betrekking op erfenissen en schenkingen waarover aangifte is gedaan voor de erf- of schenkbelasting. De meeste schenkingen – denk aan cadeaus bij verjaardagen of andere gelegenheden – blijven beneden de vrijstellingsgrens en hierover hoeft geen belastingaangifte te worden gedaan. Ook heeft een deel van de nalatenschappen een zodanige omvang, dat er geen aangifte hoeft te worden gedaan voor de erfbelasting. Erfgenamen ontvangen een uitnodiging om aangifte te doen wanneer de belastingdienst verwacht dat belasting moet worden betaald. Het onderzoek heeft voornamelijk betrekking op de grotere erfenissen en schenkingen met een omvang boven de vrijstellingsgrenzen.³

De opbouw van deze notitie is als volgt. Paragraaf 2 gaat in op de rol van erfenissen en schenkingen in de levensloop. Paragraaf 3 presenteert een aantal kerngegevens over erfenissen en schenkingen. Paragraaf 4 beschrijft de kenmerken van de schenkers en ontvangers en van erflaters en erfgenamen. Paragraaf 5 gaat over de erf- en schenkbelasting die wordt betaald. Paragraaf 6 gaat in op het effect van schenkingen en erfenissen op de vermogensongelijkheid. Paragraaf 7 gaat in op de ontwikkeling van de grondslagen van de erfbelasting.

¹ Het onderzoek is financieel ondersteund door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

² Het onderzoek heeft plaatsgevonden binnen de beveiligde microdataomgeving van het CBS. Onderzoekers kunnen in deze omgeving analyses uitvoeren op microdata die zijn ontdaan van gegevens die herleidbaar zijn tot individuele personen of huishoudens.

³ De vrijstelling bedraagt in 2019 5.428 euro bij schenkingen van ouders en 2.173 euro bij overige schenkingen. Bij erfenissen is de vrijstelling 650.913 bij partners, 20.616 bij kinderen (61.840 bij kinderen met een handicap), 48.821 bij ouders en 2.173 bij anderen. Hoewel door de hoge vrijstellingsgrens voor partners een aanzienlijk deel van de erfenissen buiten zicht blijft, moet worden opgemerkt dat deze erfenissen de vermogensverdeling niet beïnvloeden omdat erflater en erfgenaam doorgaans samen een huishouden vormen.

Gebruikte microdata

De tabel geeft een overzicht van de gebruikte databestanden, en van de belangrijkste variabelen uit deze bestanden waarvan gebruik is gemaakt. De Basisregistratie Personen (BRP) vormt de basis van ons onderzoeksbestand. Met behulp van (versleutelde en geanonimiseerde) burgerservicenummers is de BRP gekoppeld aan diverse andere bestanden, over erfenissen en schenkingen, inkomens, vermogens, overlijdensgevallen en de relatie tussen kinderen en ouders. We observeren alleen erfenissen en schenkingen waarover aangifte is gedaan. Dat betekent bijvoorbeeld dat schenkingen onder de algemene vrijstelling niet in onze data voorkomen. Schenkingen waarover geen belasting verschuldigd is door gebruik te maken van een verhoogde vrijstelling, zijn wel bekend, omdat hier aangifte over gedaan moet worden. Bij de aangifte van de erf- en schenkbelasting is voor het jaar 2015 gebruik gemaakt van de data zoals die begin 2019 beschikbaar waren. Kort voor het verschijnen van deze publicatie is hiervan een update uitgebracht, die niet is meegenomen.

Databronnen

#	Bestand	Belangrijkste variabelen
1	Basisregistratie Personen	geboortedatum, geslacht, type huishouden, positie personen in het huishouden, (versleuteld) adres en 4-cijferige postcode, identificatienummer huishouden, (versleuteld) burgerservicenummer
2	Aangifte erfbelasting	datum aanvaarding, bedrag erfenis, erfbelasting, relatie erflater en erfgenaam, (versleutelde) burgerservicenummers erflater en erfgenaam
3	Aangifte schenkbelasting	datum schenking, bedrag schenking, schenkbelasting, relatie schenker ontvanger, gebruikte vrijstellingen, (versleutelde) burgerservicenummers schenker en ontvanger
4	Integraal Persoonlijk Inkomen	brutoloon, besteedbaar inkomen, (versleuteld) burgerservicenummer
5	Vermogens van Huishoudens	totaal vermogen, waarde eigen woning, bank- en spaartegoeden, effecten, ondernemingsvermogen, aanmerkelijk belang, overig onroerend goed, overige bezittingen, hypotheekschuld eigen woning, overige schulden, (versleuteld) burgerservicenummer kernpersoon huishouden
6	Overlijdensdata	datum overlijden, (versleuteld) burgerservicenummer
7	Relatie ouders en kinderen	(versleutelde) burgerservicenummers ouders en kinderen

Nadat alle data op persoonsniveau zijn gekoppeld, worden deze geaggregeerd naar huishoudensniveau. Bij gegevens zoals inkomen, vermogen en erfenissen en schenkingen tellen we de bedragen op. Als in een huishouden een van de partners overlijdt, heeft het huishouden in de data zowel een erfenis nagelaten als ontvangen. Als een huishouden in een jaar meerdere erfenissen of schenkingen heeft ontvangen, nagelaten of geschonken, nemen we de gegevens over gebruikte vrijstellingen en de relatie tussen erflater en erfgenaam of schenker en ontvanger die horen bij het hoogste bedrag dat is vererfd of geschonken. Bij stellen bepalen we de leeftijd als het gemiddelde van beide partners.

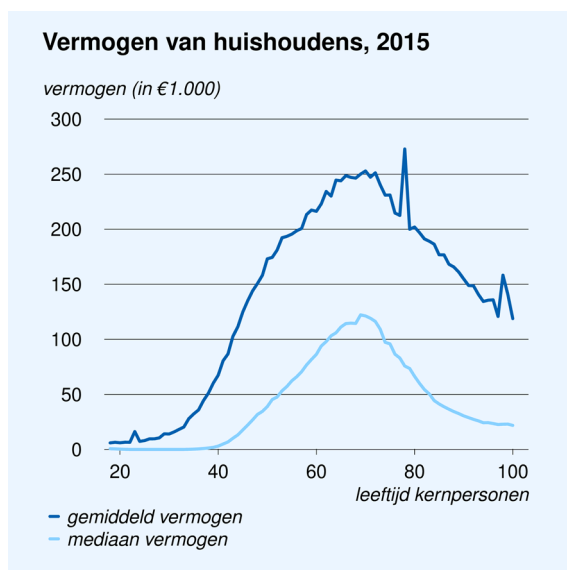
We volgen huishoudens over de tijd. Als de samenstelling van een huishouden verandert, ontstaat een nieuw huishouden. We beschouwen een huishouden waarvan de samenstelling wijzigt, wel als hetzelfde huishouden bij de geboorte van een kind, bij het uit huis gaan of overlijden van een kind, of bij het overlijden van een partner.

2 Rol erfenissen en schenkingen in levensloop

Vermogens zijn in Nederland, net als in andere landen, een stuk schever verdeeld dan inkomens (WRR, 2014). Dit hangt nauw samen met de opbouw van vermogen tijdens de levensloop. Ouderen beschikken gemiddeld over veel meer vermogen dan jongeren (zie figuur 2.1). Mensen starten hun leven zonder vermogen. Over de jaren heen bouwen ze vermogen op vanuit genoten inkomen, ontvangen schenkingen en erfenissen en door de waardeinstijging van de eigen woning en het rendement op hun overige vermogen. Dat de vermogensongelijkheid groter is dan de inkomensongelijkheid, is dan ook niet vreemd (zie ook Schulenberg, 2019).

Het vermogen dat huishoudens gedurende hun leven opbouwen, maken ze niet op gedurende hun pensioenperiode. Ouderen teren niet of nauwelijks in op hun vermogen (Kooiman et al. 2019). Figuur 2.1 laat weliswaar zien dat vermogen van huishoudens met een leeftijd boven de 70 weer afneemt, maar dit is deels het gevolg van cohorteffecten. Ook binnen de meeste oudere cohorten blijft het vermogen (exclusief pensioenvermogen) stijgen met leeftijd, maar deze cohorten beschikken over minder vermogen dan de cohorten rond de pensioenleeftijd. Dit is te verklaren door minder eigenwoningbezit en een lagere arbeidsparticipatie van vrouwen in de oudere cohorten. Wanneer met verschillen in eigenwoningbezit rekening wordt gehouden, blijft het vermogen ook bij ouderen toenemen met leeftijd (Schulenberg, 2019).

Figuur 2.1 Vermogen stijgt met leeftijd, ouderen hebben minder vermogen door cohort-effecten⁴

Bron: eigen analyse op basis van CBS-microdata.

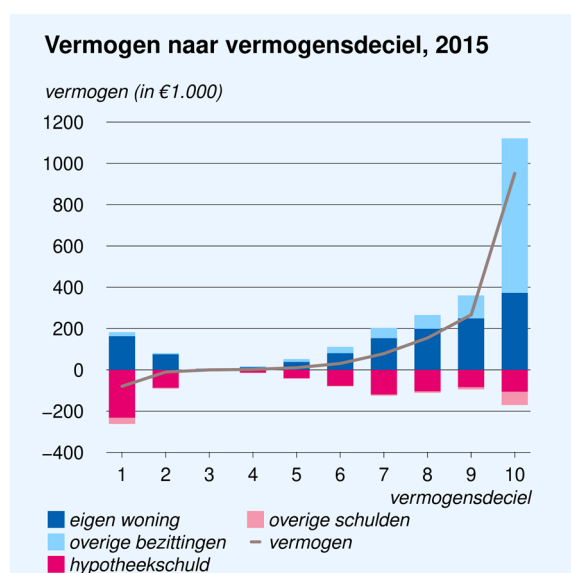
De beperkte of afwezige ontsparing spoort niet met de levenscyclushypothese, zoals geformuleerd door Modigliani en Brumberg (1954). Het aanhouden van vermogen tot op hoge leeftijden hangt mogelijk samen met een voorzorgsmotief, bijvoorbeeld om hoge zorgkosten aan het eind van het leven op te vangen. Een tweede verklaring is dat het vermogen niet liquide is, zoals in de eigen woning. Een derde verklaring is dat mensen graag vermogen nalaten aan anderen.

⁴ Door de aanwezigheid van zeer rijke huishoudens in de dataset zijn bij sommige leeftijden pieken in het gemiddelde vermogen zichtbaar. Het mediane vermogen is niet gevoelig voor dergelijke uitschieters.

Een aanzienlijk deel van het vermogen van huishoudens bestaat uit de waarde van de eigen woning minus de hypotheekschuld (zie figuur 2.2). Eigenwoningbezit draagt in het algemeen sterk bij aan vermogensopbouw van huishoudens (zie Smid en Luginbuhl, 2018, voor Nederland en Cribb, 2019, voor het Verenigd Koninkrijk). Trendmatig stijgende huizenprijzen resulteren in meer eigen vermogen, waarbij de financiering met vreemd vermogen als een hefboom werkt. De fiscale verplichting om de hypotheek af te lossen disciplineert daarbij tot vermogensopbouw. De woonlasten van huiseigenaren zijn veelal lager dan die van huurders, wat hun mogelijkheden om vermogen op te bouwen verder vergroot (Cribb, 2019). Huishoudens met een vermogen in het hoogste deciel hebben ook veel overig bezit. Dit bestaat naast financieel vermogen vooral uit bedrijfsvermogen, aanmerkelijk belang en onroerend goed anders dan de eerste woning.

Figuur 2.2 toont ook de scheefheid van vermogens. Het laagste vermogensdecil heeft meer schulden dan bezittingen, wat – aangezien de figuur betrekking heeft op 2015 – nauw samenhangt met de crisis op de woningmarkt. De daarop volgende vier decielen hebben een vermogen van om en nabij de 0. De onderste helft van de vermogensverdeling heeft daardoor per saldo een negatief vermogen.⁵ De rijkste 10% van de bevolking bezit daarentegen zo'n twee derde van het vermogen. Het rijkste percentiel bezit 28% en het rijkste promille 11%.

Figuur 2.2 Huizenvermogen is belangrijkste component van vermogen, hoogste vermogens hebben veel overig bezit

Bron: eigen analyse op basis van CBS-microdata.

Terwijl de inkomensongelijkheid in Nederland laag is in vergelijking tot andere landen, is een stuk minder bekend over hoe de vermogensongelijkheid zich verhoudt ten opzichte van andere landen (WRR, 2014). De internationale vergelijking van landen is lastig, onder andere door verschillen in de meting van vermogenscomponenten. Zo wordt pensioenvermogen niet altijd meegenomen, terwijl dat juist in Nederland heel belangrijk is. In een van de weinige grote vergelijkende studies staat Nederland – gemeten naar de landen met de laagste Gini-coëfficiënt – op de 17^e plaats uit 124 landen (Davies et al., 2009).⁶ Balestra en Tonkin (2018) vinden voor Nederland juist een hoge vermogensongelijkheid ten opzichte van andere landen. In die studie wordt vermogen in via werkgevers aangeboden pensioenfondsen echter niet meegenomen, en bovendien is

⁵ Dit verklaart ook waarom met enige regelmaat wordt geschreven dat enkele van de rijkste Nederlanders meer vermogen hebben dan de armste helft van de bevolking.

⁶ In deze studie zijn cijfers voor twintig landen, waaronder Nederland, geschat op financiële balansen van huishoudens inclusief pensioenvermogen. De cijfers voor andere landen zijn geëxtrapoleerd.

de hoge ongelijkheid die wordt gemeten, mede het gevolg van meting nabij het dieptepunt van de crisis op de woningmarkt (zie ook Salverda, 2015).⁷

Verschillen in vermogen zijn tot op zekere hoogte bestendig binnen families, deels door vererving van menselijk kapitaal en financieel kapitaal. Zeer rijke families die hun vermogen doorgeven van generatie op generatie worden aangeduid als dynastieën. Door het rendement dat opeenvolgende generaties op het familievermogen behalen, kan vermogen zich volgens Piketty (2014) door erfenissen en schenkingen binnen dynastieën concentreren. Door erfenissen en schenkingen gaat wel geld van oudere, gemiddeld rijkere, generaties naar jongere generaties die over minder vermogen beschikken. Huishoudens die een schenking boven de vrijstellingsgrenzen doen, zijn bovendien zeer vermogend ten opzichte van de ontvangers (zie paragraaf 4). Dit verlaagt de ongelijkheid. Doordat bovendien lang niet alle mensen een relatie aangaan met een partner waarvan de ouders even rijk of arm zijn als zijzelf, wat het dynastie-effect beperkt (zie paragraaf 6), kan het netto effect van erfenissen en schenkingen op ongelijkheid zowel positief als negatief zijn.

Elinder et al. (2018) concluderen dat erfenissen de relatieve vermogensongelijkheid in Zweden verminderen, mede omdat schulden niet doorschuiven en positieve vermogens wel. Erfgenamen met weinig initieel vermogen gaan erop vooruit. Erfgenamen met veel vermogen ontvangen absoluut gezien grotere erfenissen dan erfenissen met weinig (of zelfs negatief) vermogen, maar relatief ten opzichte van hun initiële vermogen is de omvang van de erfenissen kleiner voor deze rijken. In paragraaf 6 komen we voor Nederland tot vergelijkbare conclusies. De auteurs gebruiken een *difference-in-difference* analyse, waarbij de cohorten die over één of twee jaar erven, de controlegroep vormen. In een gevoeligheidsanalyse hanteren ze volledige confiscatie van de erfenis door de overheid via een fictieve erfbelasting van 100% als referentie. De auteurs bepalen alleen het effect op de vermogensverdeling van de groep die erft, niet op die van de gehele populatie.

Het is belangrijk om op te merken dat de verdeling van vermogens een onvolledig beeld geeft van de scheefheid in welvaart (zie bijvoorbeeld Ter Rele en Voogt, 2016). Consumptie en consumptiemogelijkheden worden namelijk ook beïnvloed door inkomens. Bovendien is een belangrijk deel van vermogens het gevolg van inkomen dat juist *niet* geconsumeerd is. Huishoudens met veel vermogen dat is opgebouwd uit eigen inkomen, hebben daardoor *ceteris paribus* juist een lager consumptieniveau gehad in het verleden dan huishoudens met een vergelijkbaar inkomen die minder hebben gespaard. Als huishoudens minder consumeren en het opgebouwde vermogen overdragen aan de volgende generatie, kan dat daardoor tot een lagere ongelijkheid in consumptie leiden dan het geval was geweest wanneer ze het vermogen zelf hadden geconsumeerd. Van Bavel en Salverda (2014) stellen echter dat dat vermogensongelijkheid – naast gevolgen voor welvaart – ook belangrijke gevolgen heeft voor beschikkingsmacht en maatschappelijke invloed.

De gevolgen van een erfenis of schenking hangen mede af van de levensfase van de ontvanger. Bij ouderen die een erfenis of schenking ontvangen, nemen hun jaarlijkse consumptiemogelijkheden in theorie sterker toe dan bij jongeren.⁸ Maar in de praktijk geven ouderen hun vermogen vaak niet uit (Kooiman et al., 2019). Jongeren kunnen daarentegen dankzij een ontvangen vermogensoverdracht investeringen doen waarvan ze in hun verdere leven profijt hebben, zoals het volgen van een studie of het kopen van een huis. Cribb (2019) wijst op de tweedeling in de vermogensopbouw binnen de jongere generatie tussen huizenbezitters en huurders.

⁷ Nederlandse huishoudens staan bekend om hun lange balansen. Ze beschikken over relatief veel bezittingen, waarvan de eigen woning buiten het hoogste vermogensdecil het belangrijkste deel vormt, maar hebben ook een hoge hypotheek. Deze hefboomwerking zorgde bij veel huishoudens voor een flinke daling van hun vermogen. Het aandeel van de rijkste 10% steeg volgens cijfers van het CBS tussen 2008 en 2014 van 56% naar 69%. Het mediane vermogen daalde van 53.000 naar 17.000, wat maatstaven die het vermogen van rijkere groepen ten opzichte van de mediaan meten, sterk beïnvloedt.

⁸ Binnen het levenscyclusmodel proberen huishoudens al hun vermogen op te maken. Wanneer een oudere en een jongere een gelijk bedrag krijgen, moet de oudere zijn jaarlijkse consumptie sterker verhogen dan een jongere om het ontvangen bedrag op te maken.

3 Erfenissen en schenkingen

Voordat we erfenissen en schenkingen op het niveau van huishoudens analyseren, presenteren we in deze paragraaf cijfers op het niveau van erfenissen en schenkingen. Tabel 3.1 bevat een overzicht van de belangrijkste kerngegevens over erfenissen en schenkingen in 2015. De kerngegevens voor de gehele periode 2007 t/m 2015 zijn beschikbaar in Appendix A. In tabel 3.1 zijn erfenissen uitgesplitst naar relatie tussen erflater en ontvanger en schenkingen naar type vrijstelling. Schenkingen zijn gemiddeld wat groter dan erfenissen, maar erfenissen komen vaker voor. In 2015 was de totale waarde van erfenissen (waarover aangifte is gedaan) 10,3 miljard euro en van schenkingen (boven de algemene vrijstelling) was dit 4,3 miljard euro. De gemiddelde belastingdruk is hoger voor erfenissen (11,8% in 2015) dan voor schenkingen (6,4% in 2015).

Tabel 3.1 Kerngegevens erfenissen en schenkingen, 2015

Erfenissen	Ontvanger						
	Partner	Ouder	Kind	Kleinkind	ANBI/SBBI ^a	Overige	Totaal ^b
Aantal (duizend)	16,5	1,2	79,4	8,3	2,2	50,2	158,1
Gemiddeld bedrag (€1000)	138	34	68	27	136	41	65
Mediaan bedrag (€1000)	83	15	36	20	29	12	28
Totaal bedrag (mln euro)	2.280	42	5.420	221	302	2.050	10.300
Belasting (in % erfenis)	1,4%	14,9%	9,6%	9,5%	0,0%	31,2%	11,8%
Schenken	Type vrijstelling						
	Ouder naar kind (reguliere vrijstelling)	Ouder naar kind (verhoogde vrijstelling)	Ouder naar kind (extra vrijstelling woning)	Andere relatie (reguliere vrijstelling)		Schenking onder de BOR	Totaal
Aantal (duizend)	30,9	7,1	7,5	4,4		0,9	50,9
Gemiddeld bedrag (€1000)	82	29	49	40		1.094	83
Mediaan bedrag (€1000)	50	25	50	15		475	38
Totaal bedrag (mln euro)	2.520	206	369	177		972	4.250
Belasting (in % schenking)	8,4%	1,6%	1,6%	23,4%		1,1%	6,4%
(a) Algemeen Nut Beogende Instellingen (ANBI) en Sociaal Belang Behartigende Instellingen (SBBI) zijn organisaties zoals goede doelen.							
(b) Het totaal bevat iets meer erfenissen dan de som van het aantal per relatie, omdat de relatie bij een klein deel onbekend is							

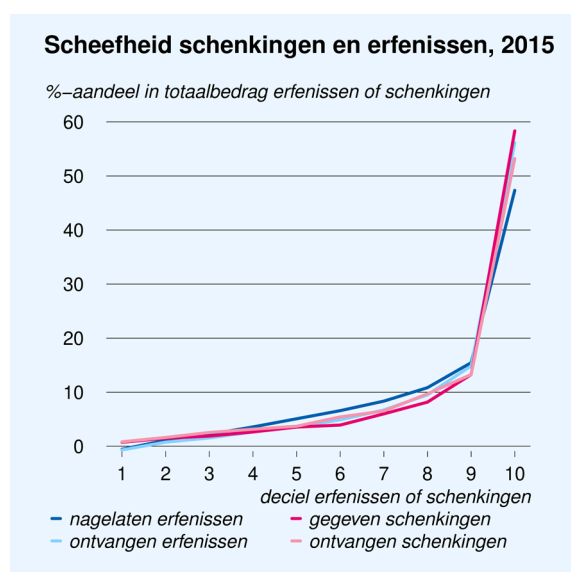
Een groot deel van de erfenissen gaat van ouder naar kind, deze erfenissen hadden in 2015 een aandeel van 53% in de totale waarde. Daarnaast gaat een groot deel van de erfenissen naar de langstlevende partner (22%) of naar overige ontvangers (20%). De gemiddelde belastingdruk is aanzienlijk hoger voor overige ontvangers dan voor partners of kinderen omdat deze een veel lagere vrijstelling kennen en een hoger belastingtarief.

Schenkingen vinden vooral plaats van ouder naar kind. Exclusief schenkingen onder de BOR (waarbij de relatie niet bekend is) ging in 2015 95% van de schenkingen van ouder naar kind. Het grootste deel daarvan maakt geen gebruik van de eenmalig verhoogde vrijstelling of de extra vrijstelling voor woningen. In 2013 en 2014 was het aandeel van de schenkingen onder de extra vrijstelling voor woningen veel hoger (zie Appendix A). Dat heeft te maken met verhoging van deze vrijstelling tussen 1 oktober 2013 en 31 december 2014 en de tijdelijke

aard daarvan. Ten slotte valt op dat de schenkingen onder de BOR veel groter zijn dan overige schenkingen. Hoewel minder dan 2% van het aantal schenkingen onder de BOR valt, was het aandeel in de totale waarde ongeveer 23% in 2015. Door de vrijstellingen die hierbij gelden was de gemiddelde belastingdruk in 2015 met 1,1% lager dan het gemiddelde van 6,4% voor alle schenkingen. Voor zover over schenkingen aan goede doelen aangifte is gedaan (bij ANBI's hoeft dit niet), vallen deze onder ontvangers met een andere relatie.

De hoogste erfenissen en schenkingen hebben een groot aandeel in het totaalbedrag dat wordt geschonken en vererfd (figuur 3.1). Het hoogste deciel van gegeven schenkingen is in 2015 goed voor bijna 60% van het totaal. Ook binnen de top is de verdeling scheef: het hoogste percentiel van schenkingen is goed voor 34% van het totaalbedrag dat wordt geschonken, en daarvan is 18% geconcentreerd in het hoogste promille. Bij erfenissen is deze concentratie in de top ook zichtbaar, maar in iets mindere mate: het hoogste percentiel van erfenissen omvat 18% van het totale nagelaten bedrag, en daarvan is 7% geconcentreerd in het hoogste promille.

Figuur 3.1 Erfenissen en schenkingen zijn scheef verdeeld

Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.

4 Kenmerken gevers en ontvangers

Tabel 4.1 geeft de belangrijkste kerngegevens van erfenissen en schenkingen op huishoudniveau. Hierbij laten we zien hoeveel huishoudens bij erfenissen en schenkingen betrokken zijn, het gemiddelde en mediane bedrag dat is geschonken, nagelaten, of ontvangen, de gemiddelde leeftijd van het huishouden, en het gemiddelde en mediane vermogen dat het huishouden op 1 januari had.

Zoals te verwachten is het aantal erfenissen vrij constant, net als de kenmerken van erflaters en erfgenamen. Opmerkelijk is dat het aantal erfenissen waarover belastingaangifte is gedaan over de tijd afneemt. Het aantal sterftegevallen is in deze periode juist toegenomen. Het aantal schenkingen laat een piek zien in de jaren 2013 en 2014, toen de tijdelijk verruimde schenkingsvrijstelling ten behoeve van schenkingen voor de eigen woning van toepassing was.

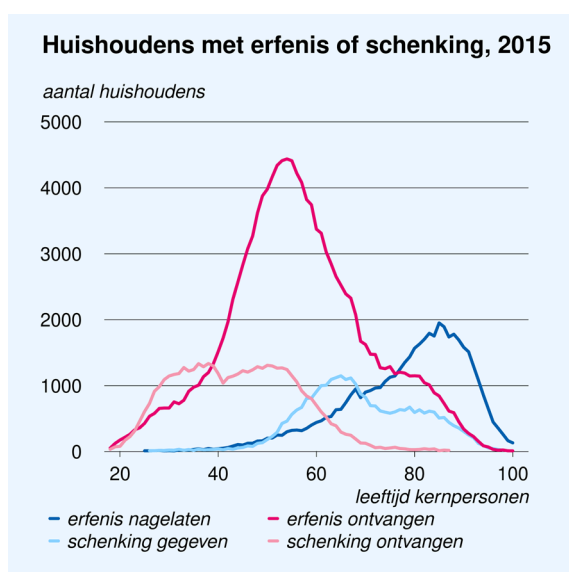
Tabel 4.1 Kenmerken van huishoudens met erfenis of schenking ^a

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Huishoudens waarin erfenis is nagelaten waarover belastingaangifte is gedaan									
Totaal (duizend)	60	61	61	55	50	51	50	48	48
Gemiddeld bedrag (€1000)	197	199	191	226	243	233	221	219	211
Mediaan bedrag (€1000)	105	107	108	135	139	135	130	124	124
Gemiddelde leeftijd	75	75	75	76	77	77	78	78	79
Gemiddeld vermogen (€1000)	360	363	353	385	381	367	359	402	360
Mediaan vermogen (€1000)	203	226	229	249	250	238	224	219	225
Huishoudens met ontvangen erfenis waarover belastingaangifte is gedaan									
Totaal (duizend)	128	131	138	130	135	136	136	132	131
Gemiddeld bedrag (€1000)	55	57	55	66	68	66	63	62	60
Mediaan bedrag (€1000)	25	25	25	31	32	31	30	28	28
Gemiddelde leeftijd	54	54	54	55	55	56	56	56	57
Gemiddeld vermogen (€1000)	332	359	332	334	340	324	318	329	324
Mediaan vermogen (€1000)	196	211	203	203	201	184	159	159	169
Huishoudens waarin bedrag is geschonken waarover belastingaangifte is gedaan									
Totaal (duizend)	44	43	46	29	29	28	54	89	30
Gemiddeld bedrag (€1000)	86	94	87	119	121	147	132	114	142
Mediaan bedrag (€1000)	48	48	52	50	50	50	70	77	52
Gemiddelde leeftijd	68	69	69	68	68	68	71	70	69
Gemiddeld vermogen (€1000)	1676	1735	1707	2110	2103	2120	1503	1395	1983
Mediaan vermogen (€1000)	734	767	784	846	832	785	582	581	612
Huishoudens met ontvangen schenking waarover belastingaangifte is gedaan									
Totaal (duizend)	78	76	83	47	47	45	90	142	46
Gemiddeld bedrag (€1000)	41	44	41	64	69	82	74	68	82
Mediaan bedrag (€1000)	25	25	26	26	31	35	46	50	37
Gemiddelde leeftijd	43	43	44	43	43	44	45	45	45
Gemiddeld vermogen (€1000)	602	627	638	689	737	713	487	434	680
Mediaan vermogen (€1000)	264	278	276	259	246	230	161	140	190
Bron: eigen analyse o.b.v. data CBS. (a) Gemiddelde leeftijd heeft betrekking op de leeftijd van de kernpersonen. Het gemiddelde vermogen heeft als peildatum 1 januari.									

Doordat er vaak meerdere erfgenamen per erflater zijn, en doordat het vaak voorkomt dat in hetzelfde jaar aan meerdere personen wordt geschonken, zijn er aanzienlijk meer huishoudens die een erfenis of schenking ontvangen, dan dat er huishoudens zijn die een schenking of erfenis nalaten. Dat blijkt ook uit de bedragen die met erfenissen en schenkingen gepaard gaan. Die zijn voor huishoudens die een erfenis nalaten of een schenking doen, hoger dan voor huishoudens die een erfenis of schenking ontvangen.

Figuur 4.1 geeft de verdeling van het aantal erfenissen en schenkingen naar leeftijd van de kernpersonen van het huishouden. De gemiddelde leeftijd van huishoudens die een schenking doen, ligt rond de 70 en van huishoudens die een schenking ontvangen rond de 45. Het ontvangen van schenkingen is sterk geconcentreerd bij mensen met een leeftijd tot ongeveer 60 jaar, terwijl het geven van schenkingen juist sterk is geconcentreerd bij mensen vanaf 60 jaar. Het ontvangen van erfenissen is wat meer gespreid over leeftijdsgroepen, terwijl het nalaten van erfenissen logischerwijs is geconcentreerd bij ouderen.

Figuur 4.1 Verband tussen leeftijd en erfenissen en schenkingen^a

Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.

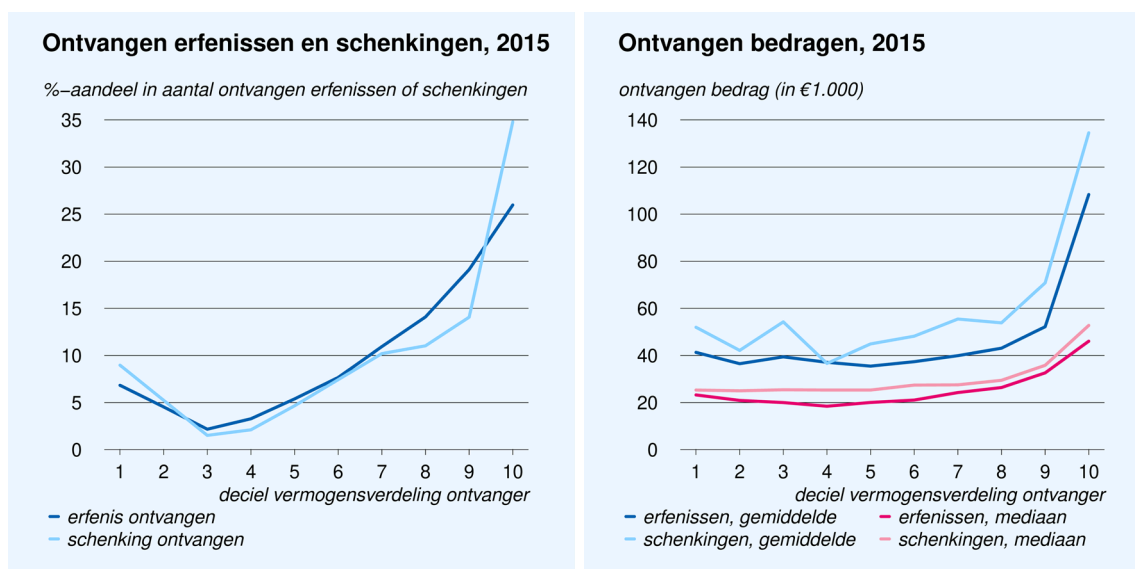
^a De genoemde aantallen hebben alleen betrekking op erfenissen en schenkingen waarover belastingaangifte is gedaan.

Huishoudens die schenken zijn gemiddeld relatief vermogend. In de jaren 2010 t/m 2012 hadden huishoudens die een bedrag schonken, gemiddeld ruim 2 miljoen euro netto vermogen (tabel 4.1). Na de invoering van de schenkingsvrijstelling voor de eigen woning in oktober 2013 zijn ook minder vermogende huishoudens gaan schenken. Ook de ontvangers van schenkingen en erfenissen hebben relatief veel vermogen. Dit wordt verder geïllustreerd in figuur 4.2. De linkerfiguur geeft aan in welke vermogensdecien de ontvangers van schenkingen en erfenissen zich bevinden. Relatief veel ontvangers bevinden zich in de hogere vermogensdecien. Binnen het hoogste deciel zijn aantallen erfenissen gelijkmatig verdeeld: 26% van het totale aantal erfenissen gaat naar huishoudens in het hoogste vermogensdeciel, 2,7% naar het hoogste percentiel en 0,2% naar het hoogste promille. Schenkingen zijn daarentegen ook binnen de top heel scheef verdeeld: 35% van het totale aantal schenkingen gaat naar het hoogste vermogensdeciel, 8,3% naar het hoogste percentiel en 1,4% naar het rijkste promille.

De rechterfiguur geeft aan hoe groot de gemiddelde schenking en erfenis zijn per vermogensdeciel van de ontvanger. De gemiddelde omvang is vrij constant in de eerste negen decien en wat hoger in het tiende deciel. Het algemene beeld is dat huishoudens met meer vermogen vooral meer kans hebben om een schenking of erfenis te krijgen en niet zozeer een hoger bedrag ontvangen. Dit is echter niet het geval binnen de groep van vermogende ontvangers. Ontvangers van erfenissen die tot het meest vermogende percentiel

behoren, ontvangen gemiddeld 249.000 euro (mediaan 57.000), terwijl het meest vermogende promille gemiddeld 445.000 (mediaan 97.000) ontvangt. Ontvangen schenkingen lopen op tot 289.000 euro in het meest vermogende percentiel en 892.000 (mediaan 97.000) in het meest vermogende promille. De grote verschillen tussen het gemiddelde en het mediane ontvangen bedrag impliceren dat vermogende huishoudens net als minder vermogende huishoudens doorgaans een bescheiden bedrag ontvangen, maar dat hier tegelijkertijd zéér hoge schenkingen en erfenissen voorkomen die het hoge gemiddelde verklaren.

Figuur 4.2 Vermogende huishoudens ontvangen vaker erfenis of schenking; ontvangen bedrag varieert minder

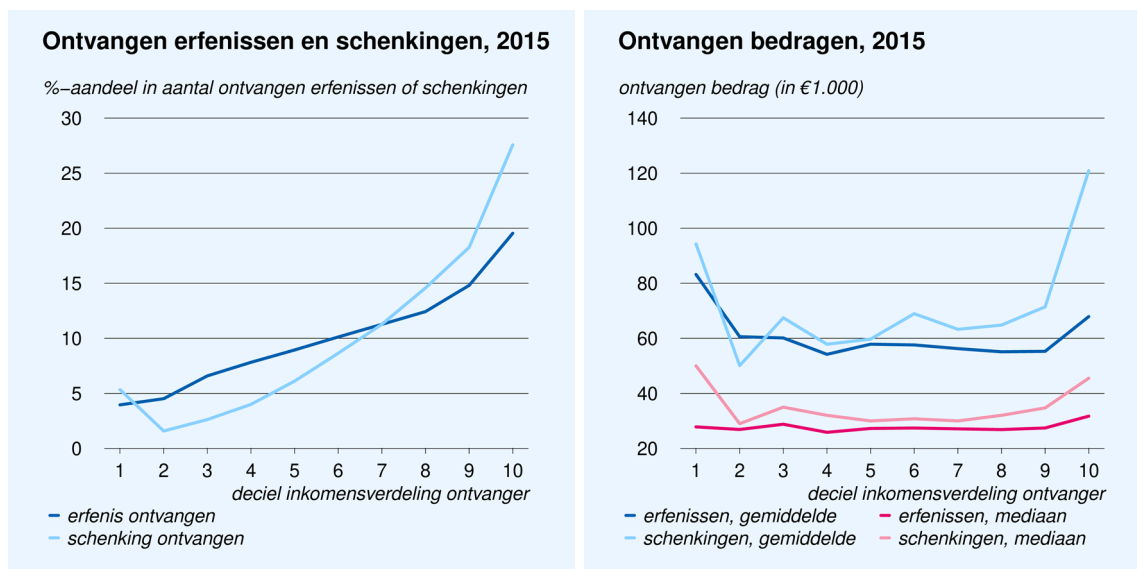

Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.

We hebben ook de relatie tussen *inkomen* en erfenissen en schenkingen in kaart gebracht. Figuur 4.3 (links) toont de verdeling van ontvangen erfenissen en schenkingen naar inkomensdeciel. De verdeling van het aantal erfenissen en schenkingen over de inkomensverdeling van de ontvangers is iets minder scheef dan over de vermogensverdeling. Van het totale aantal erfenissen gaat 20% naar het hoogste inkomensdeciel, 3,9% naar het hoogste percentiel en 0,3% naar het hoogste promille. De verdeling van het aantal schenkingen over de inkomensverdeling is een stuk schever. Schenkingen zijn echter sterker geconcentreerd bij ontvangers met een hoog vermogen dan bij ontvangers met een hoog inkomen. Het hoogste inkomensdeciel ontvangt 28% van het totale aantal schenkingen, het hoogste percentiel 2,9% en het hoogste promille 0,5%. Vooral voor erfenissen geldt dat een wat groter deel naar de lagere inkomensdecieën gaat. Het is opvallend dat de mediane omvang van schenkingen het grootst is bij ontvangers in het laagste inkomensdeciel.

Het ontvangen bedrag bij erfenissen loopt niet veel verder op wanneer we inzoomen op de hoogste inkomens binnen het hoogste deciel (figuur 4.3, rechts). Het hoogste inkomensdeciel ontvangt wanneer ze een erfenis krijgen gemiddeld 84.000 euro (mediaan 38.000), bij het hoogste promille is dit 122.000 euro (mediaan 43.000). Bij ontvangen schenkingen is wel sprake van een grote scheefheid binnen de top. Het hoogste percentiel van inkomens ontvangt bij een schenking gemiddeld 327.000 euro (mediaan 53.000), bij het hoogste promille is dat ruim 1mln euro (mediaan 78.000). Het grote verschil tussen gemiddelde en mediaan betekent opnieuw dat de hoogste inkomens – net als andere inkomensgroepen – doorgaans een bescheiden schenking ontvangen, maar dat hier ook een groep is die een zeer hoog bedrag ontvangt.

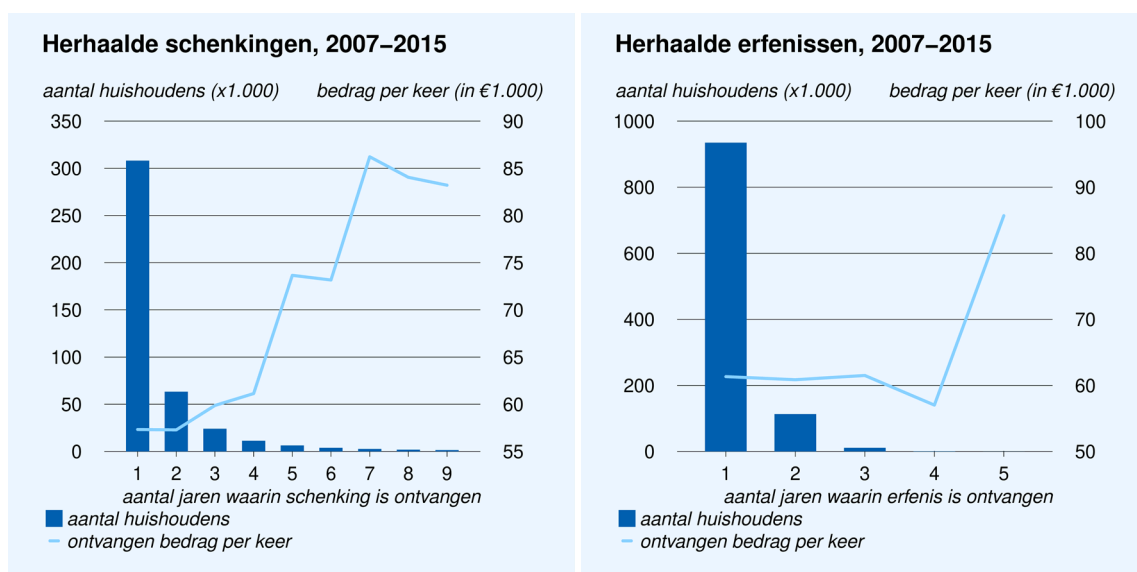
Figuur 4.3 Huishoudens met een hoog inkomen ontvangen vaker een erfenis

Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.

Een deel van de huishoudens ontvangt in de onderzochte periode in meerdere jaren een schenking of erfenis (figuur 4.4). Vooral bij schenkingen komt dit relatief vaak voor. Zo'n 1500 huishoudens hebben in de periode 2007-2015 zelfs elk jaar een schenking ontvangen. Hoe vaker huishoudens een bedrag krijgen, hoe hoger het bedrag per keer is. Huishoudens die in meerdere jaren een erfenis ontvangen zijn logischerwijs veel zeldzamer. Door spreiding van schenkingen over de tijd kan schenkbelasting worden bespaard. In het Nederlandse systeem kan de algemene vrijstelling elk jaar opnieuw gebruikt worden en kan elk jaar weer tot de schijfgrens tegen het lage tarief worden geschonken. Bij een uniforme belasting op levenslang ontvangen overdrachten is deze ontwijking niet mogelijk (Mirrlees, 2011). Bij schenkingen is sprake van relatief sterke *bunching* (samenklontering), wat inhoudt dat schenkingen rond de vrijstellingsgrenzen en schijfgrens sterk oververtegenwoordigd zijn (zie kader).

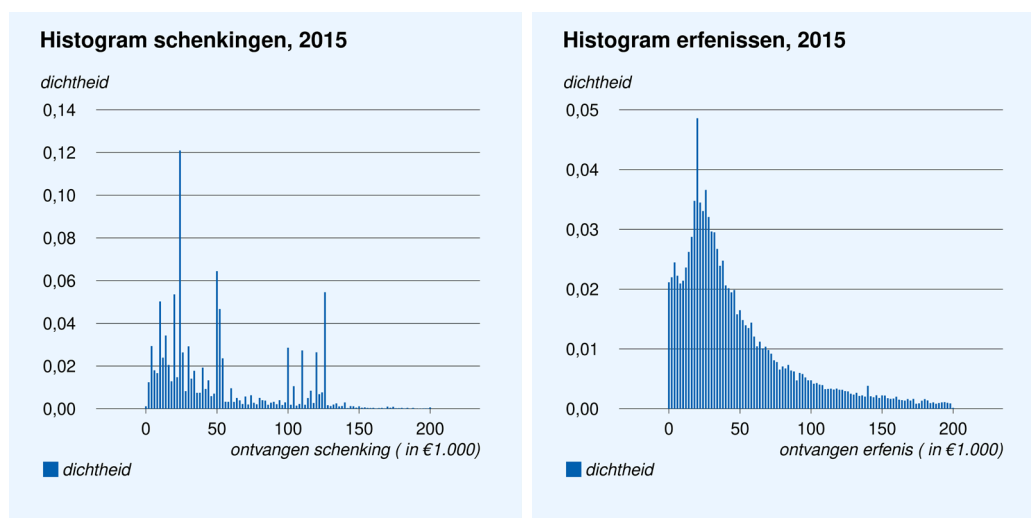
Figuur 4.4 Flinke groep huishoudens krijgt bij herhaling geld geschonken

Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.

Veel *bunching* zichtbaar bij schenkingen

Er worden relatief veel bedragen geschonken die in de buurt liggen van de vrijstellingsgrenzen en schijfgrenzen. In de literatuur wordt dit type samenklontering aangeduid met de term *bunching*. Het linkerhistogram laat de distributie van schenkingen zien. Ruim 12% van de ontvangen schenkingen waarover belastingaangifte wordt gedaan, valt in de categorie 24.000 tot 26.000 euro, dus rond de eenmalige vrijstelling voor schenkingen van ouders aan kinderen. Ook zijn er zo'n tien keer zoveel schenkingen van 120 tot 122.000 euro dan van 118 tot 120.000 euro. De schijfgrens tussen het hoge en lage tarief lag in 2015 bij 121.296 euro.^a Het relatief grote aantal schenkingen van rond de 100.000 euro is vermoedelijk een voorbeeld van *round number bunching*, aangezien de extra verhoogde vrijstelling van 100.000 euro voor de eigen woning in 2015 en 2016 niet bestond. Ter referentie is ook het histogram van de verdeling van ontvangen erfenissen weergegeven. Hier is de verdeling veel gelijkmatiger. Wel is bij erfenissen een kleine piek zichtbaar bij de vrijstellingsgrens voor kinderen en kleinkinderen.

Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.

De aanwezigheid van een sterke mate van *bunching* bij schenkingen impliceert dat huishoudens het bedrag dat ze schenken afstemmen op de inrichting van het belastingstelsel. Zo kan belasting worden ontweken, bijvoorbeeld door in plaats van één keer een groot bedrag dat in het hoge tarief valt, in meerdere jaren een lager bedrag te schenken.

(a) De tarieven bij schenkingen aan partners en kinderen, kleinkinderen en aan overige ontvangers zijn verschillend, maar de schijfgrenzen waren in 2015 bij elk van deze groepen gelijk.

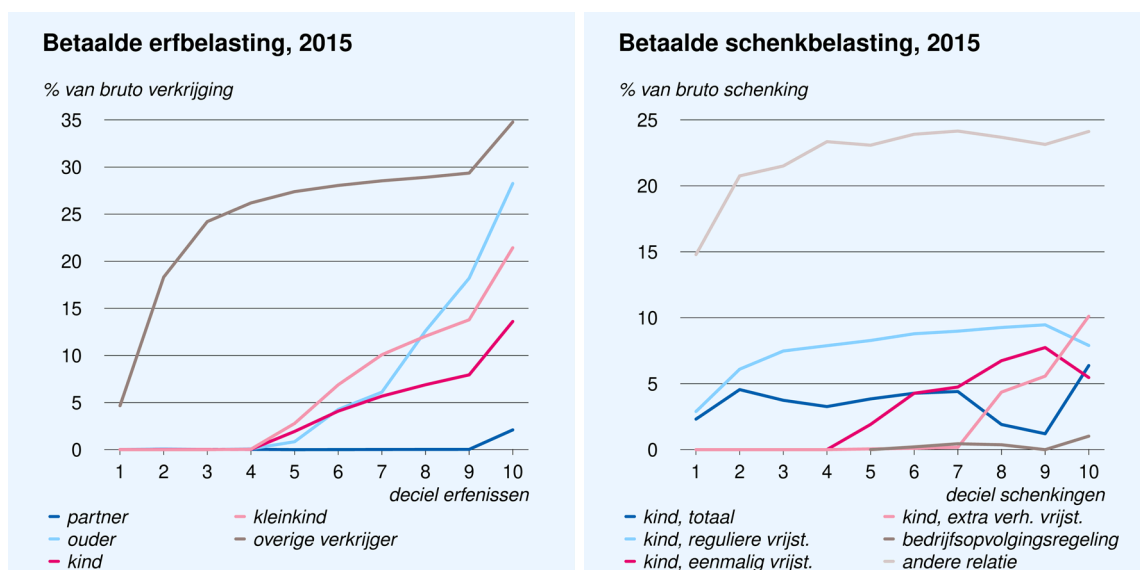
5 Betaalde erf- en schenkbelasting

Het tarief van de erf- en schenkbelasting hangt af van de hoogte van de erfenis of schenking, de relatie tussen de erflater of schenker en de ontvanger, en van gebruikte vrijstellingen. De tarieven van de erf- en schenkbelasting in 2019 staan in het volgende kader. Appendix B geeft een overzicht van de vrijstellingen en de schijftarieven voor de erf- en schenkbelasting in 2007-2019.

De afgelopen jaren zijn de erf- en schenkbelasting verschillende keren veranderd. In 2010 is de tariefstructuur vereenvoudigd, en is onder andere de schenkingsvrijstelling van ouders aan kinderen van 18 tot 40 jaar voor de eigen woning geïntroduceerd. Het bedrag van deze eenmalige vrijstelling was 50.000 euro. Vanaf 2011 gold de vrijstelling ook voor het aflossen van de eigenwoningschuld en de kosten van verbouwen. In 2013 en 2014 werd de vrijstelling tijdelijk verhoogd tot 100.000 euro. Deze tijdelijke verruiming is veel gebruikt en heeft bijgedragen aan vermindering van de hypotheekschuld (Algemene Rekenkamer, 2017). Na een tussenperiode van twee jaar waarin de vrijstelling weer 50.000 euro bedroeg, werd de verhoging in 2017 permanent ingevoerd. In 2013 en 2014 gold de vrijstelling bovendien ook voor kinderen ouder dan 40, en voor schenkingen waarbij geen sprake was van een ouder-kindrelatie. De Algemene Rekenkamer (2017) heeft een gedetailleerd overzicht gemaakt van de wijzigingen en het gebruik van de verruimde vrijstelling.

Figuur 5.1 laat per deciel van het ontvangen bedrag zien hoeveel belasting de ontvangers van erfenissen en schenkingen betalen. Partners betalen – als gevolg van de hoge vrijstelling – nauwelijks belasting over de erfenissen die ze ontvangen. Vooral overige ontvangers betalen veel belasting. Bij ontvangers van schenkingen hebben we ook cijfers beschikbaar over gebruikte vrijstellingen. Over schenkingen waarbij gebruik wordt gemaakt van de BOR of van de eenmalige of extra verhoogde vrijstelling, wordt bijna geen belasting betaald. Dit is uiteraard inherent aan deze vrijstellingen. Net als bij erfenissen wordt vooral wanneer geen sprake is van een ouder-kindrelatie, aanzienlijk meer belasting betaald. De BOR levert ook bij grote bedragen een hoog belastingvoordeel op, waardoor ook bij grote bedragen weinig belasting wordt betaald. Zoals we in de vorige paragraaf hebben gezien, is de kans op een erfenis of schenking weliswaar een stuk groter bij vermogende huishoudens, maar ligt het ontvangen bedrag niet veel hoger. Daaruit volgt dat vermogende huishoudens evenveel belasting betalen als minder vermogende huishoudens.

Figuur 5.1 Verband tussen ontvangen bedrag en betaalde erf- en schenkbelasting

Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.

Tarieven schenk- en erfbelasting

De schenk- en erfbelasting zijn progressief dankzij de vrijstellingen aan de voet en de oploop in de marginale tarieven; zie de tabel. De vrijstellingen zijn hoger naarmate geveer en ontvanger een nauwere familieband hebben. Verder zijn er eenmalige vrijstellingen voor schenkingen aan mensen van 18 tot 40 jaar voor de kosten van een dure studie of voor aankoop van een eigen woning en aflossing van hypotheekschuld. De marginale tarieven voor erfenissen en schenkingen boven de vrijstelling lopen uiteen van 10% tot 40%.

Tarieven schenk- en erfbelasting, 2019

Jaarlijkse vrijstelling schenkbelasting		Euro
Van ouders		5.428
Van anderen		2.173
Eenmalige vrijstellingen voor 18- tot 40-jarigen		euro
Eenmalige vrijstelling voor schenking van ouders		26.040
Eenmalige vrijstelling voor kosten dure studie		54.246
Eenmalige vrijstelling voor eigen woning of aflossing hypotheek		102.010
Vrijstellingen erfbelasting		euro
Partners		650.913
Kinderen en kleinkinderen		20.616
Ouders		48.821
Gehandicapt kind		61.840
Anderen		2.173
Tarieven schenk- en erfbelasting boven vrijstelling		
	tot en met 124.127 euro	boven 124.127 euro
Partners en (stief)kinderen	10%	20%
Kleinkinderen	18%	36%
Anderen	30%	40%

Bedrijfsopvolgingsregeling

Bij schenking of erfenis van bedrijven kan gebruik gemaakt worden van de bedrijfsopvolgingsregeling (BOR). Bij gebruik van deze regeling geldt een volledige vrijstelling van ruim 1 miljoen euro en 83% vrijstelling over het meerdere, als de ontvangers de onderneming minstens vijf jaar voortzetten. Ook in andere West-Europese landen gelden veelal vrijstellingen voor de overdracht van familiebedrijven (PWC, 2015).

De voorwaarden om gebruik te mogen maken van de BOR zijn dat het over te dragen vermogen moet bestaan uit bedrijfsvermogen of een aanmerkelijk belang. Beleggingsvermogen dat in het bedrijf aanwezig is wordt in mindering gebracht op het bedrag waarop de BOR mag worden toegepast. Het bedrijfsvermogen of aanmerkelijk belang moet minimaal één jaar in bezit zijn geweest. De schenker of erflater hoeft niet zelf actief te zijn (geweest) in de bedrijfsvoering. Na de overdracht moet het bedrijf nog minimaal vijf jaar worden voortgezet en bij aanmerkelijk belang moeten aandelen minimaal vijf jaar in bezit blijven. Hoewel het in theorie mogelijk is om belastingen te ontwijken door een bedrijf te kopen en na een jaar over te dragen, lijkt deze route in de praktijk niet veel te worden gebruikt (zie kader).⁹

Bedrijven vaak al lang in bezit bij gebruik BOR

Bij schenkingen waarbij gebruik wordt gemaakt van de BOR bezit de schenker vaak al langere tijd bedrijfsvermogen of aanmerkelijk belang.^a Bij 86% van de schenkingen onder de BOR beschikte de schenker al minstens vijf jaar over vormen van vermogen die in aanmerking komen voor de BOR. Van een deel van de gebruikers van de regeling is in de gebruikte registerbestanden niet bekend dat ze een bedrijf bezitten. Dit is te verklaren doordat de registratie niet volledig is. Waarschijnlijk zijn veel van de bedrijven die dit betreft ook al langere tijd in bezit. Dit impliceert dat er niet op grote schaal bedrijven worden opgericht of aangekocht om deze korte tijd later via een schenking fiscaal vriendelijk over te dragen.

Aanwezigheid bedrijfsvermogen of aanmerkelijk belang in jaren voor schenking, 2015

Eerste moment waarop schenker bedrijfsvermogen of aanmerkelijk belang in bezit had	%-aandeel
5 jaar voor overdracht of eerder	86,0
1 tot 5 jaar voor overdracht	5,8
0 tot 1 jaar voor overdracht	2,2
Niet bekend	6,0
Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.	

(a) Hierbij is geen koppeling tot stand gebracht met het via de BOR overgedragen bedrijfsvermogen of aanmerkelijk belang. Er is alleen gekeken of de schenker in voorgaande jaren de beschikking had over vermogen in de desbetreffende categorieën.

⁹ DGA's kunnen onder bepaalde voorwaarden de effectieve belastingdruk wel verminderen door winst niet uit te keren, maar te investeren in hun bedrijf zodat het opgebouwde vermogen via de BOR kan worden overgedragen.

6 Effect schenkingen en erfenissen op vermogensongelijkheid

Erfenissen en schenkingen verkleinen ongelijkheid tussen leeftijdsgroepen. Dit komt doordat de huishoudens die schenken of een erfenis nalaten, ouder en rijker zijn dan de ontvangers. Figuur 6.1 laat de invloed van erfenissen (links) en schenkingen (rechts) op de vermogens van leeftijdscohorten van huishoudens zien. Voor elk cohort toont de figuur hoe het vermogen zich tussen 2007 en 2015 ontwikkelde. Bij schenkingen onderscheiden we drie groepen huishoudens. De eerste groep bestaat uit huishoudens die in de hele periode geen schenking hebben gedaan of ontvangen. De tweede en derde groep bestaan uit huishoudens die alleen een schenking hebben ontvangen of juist alleen een schenking hebben gedaan. We maken bij erfenissen onderscheid tussen huishoudens die wel en geen erfenis hebben ontvangen in deze periode. Huishoudens die een erfenis hebben nagelaten zijn niet opgenomen in deze figuur.

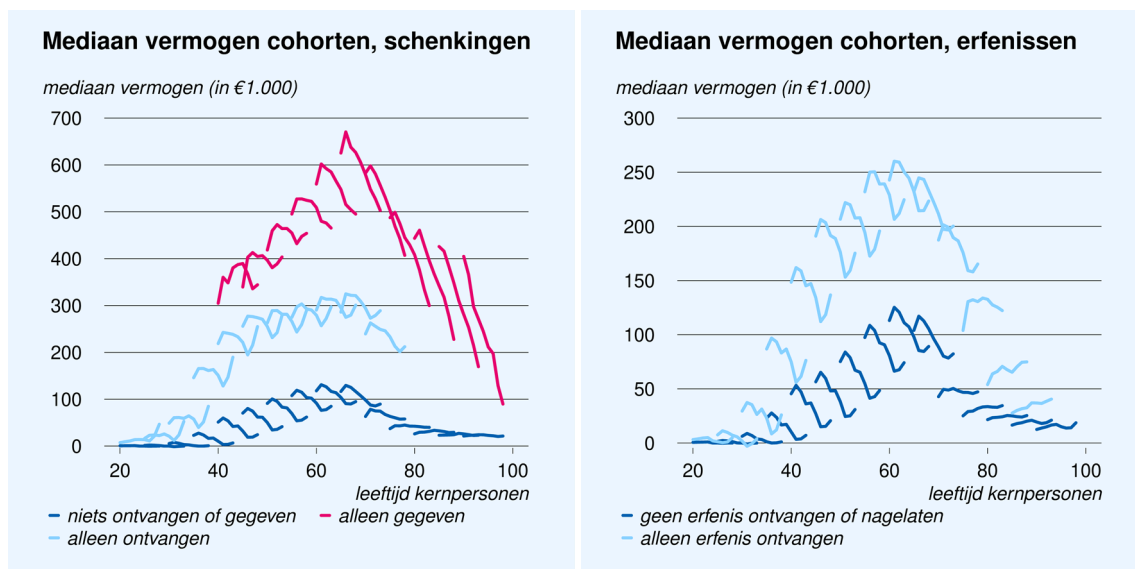
De figuur laat zien dat het vermogen van huishoudens die niet betrokken waren bij schenkingen of erfenissen voor de meeste cohorten is gedaald tussen 2007 en 2015. Dat heeft vooral te maken met de daling van de huizenprijzen. Daarnaast zien we dat huishoudens die tussen 2007 en 2015 een schenking of erfenis hebben ontvangen, gemiddeld meer vermogen hadden in 2007 dan andere huishoudens binnen hetzelfde leeftijdscohort. Kinderen van meer vermogende ouders hebben zelf gemiddeld ook al meer vermogen dan hun leeftijdsgenoten. Dit is wellicht te verklaren door een correlatie in verdien capaciteit, een correlatie in spaarvoorkeuren, of door eerdere vermogensoverdrachten.

Het valt te verwachten dat de vermogens van huishoudens die een erfenis of schenking hebben ontvangen zich gunstiger ontwikkelen dan de vermogens van huishoudens die niets hebben ontvangen of juist hebben gegeven. Dit effect is echter vooral bij ontvangers van erfenissen niet altijd goed zichtbaar. Dat komt doordat deze ontvangers aan het begin van de periode 2007–2015 gemiddeld al een hoger vermogen en vaker een eigen woning hadden. Zij zijn daardoor harder geraakt door de daling van de woningprijzen. Bij ontvangers van schenkingen is wel duidelijk zichtbaar dat vrijwel alle cohorten in 2015 een groter of minimaal gelijk vermogen hadden ten opzichte van 2007, terwijl het vermogen van cohorten die niets hebben ontvangen, over deze periode is gedaald.

Bij huishoudens die alleen een schenking hebben gedaan is – vooral bij oudere schenkers – wel duidelijk te zien dat hun vermogen sterker is gedaald dan bij huishoudens die niets ontvangen of gegeven hebben. In de jonge cohorten in de figuur worden vrijwel geen schenkingen gedaan, terwijl in de oudere cohorten juist vrijwel geen schenkingen worden ontvangen (zie ook figuur 4.1).¹⁰ Door erfenissen en schenkingen wordt de vermogensgroei van oudere cohorten met een groot vermogen dus afgeremd, terwijl de vermogensgroei van jongeren juist wordt versneld. Hiermee daalt de ongelijkheid tussen leeftijdscohorten.

¹⁰ Dit verklaart waarom niet alle cohorten in de figuur zijn weergegeven. Bij de niet weergegeven cohorten is het aantal observaties onvoldoende groot.

Figuur 6.1 Gevolgen nalaten, schenken en ontvangen erfenissen en schenkingen voor ongelijkheid tussen cohorten

Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.

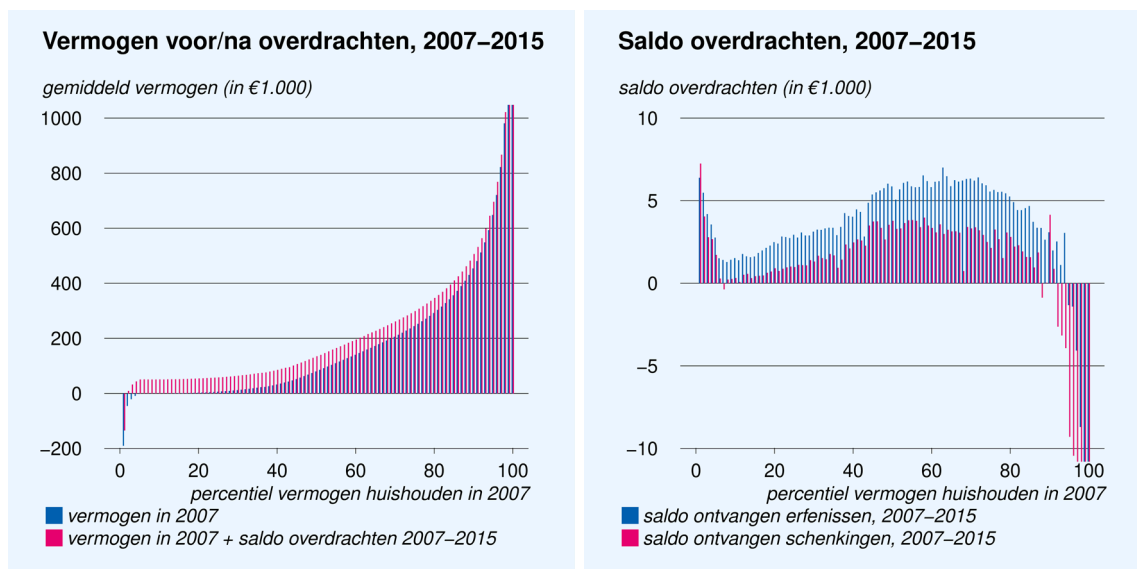
Het algemene beeld is dus dat oudere en meer vermogende huishoudens vermogen overdragen naar de jongere en minder vermogende generatie. Dat blijkt ook uit figuur 6.2. In de linkerfiguur vergelijken we de feitelijke vermogensverdeling op 1 januari 2017 met de alternatieve vermogensverdeling die het gevolg is van erfenissen en schenkingen. De alternatieve vermogensverdeling bepalen we door het vermogen op 1 januari 2007 te vermeerderen met alle netto erfenissen en schenkingen die huishoudens in de periode 2007–2015 hebben ontvangen. En dit vermogen verminderen we met alle gegeven bruto schenkingen en nagelaten bruto erfenissen. De analyse is uitgevoerd op een gebalanceerd panel van huishoudens die in de gehele periode bestonden. Huishoudens waarbij de laatste kernpersoon overlijdt, verlaten zowel in de feitelijke als in de alternatieve vermogensverdeling de analyse.¹¹

De figuur laat zien dat de lagere vermogensdecielen relatief meer ontvangen dan de hogere vermogensdecielen. De rechterfiguur laat het saldo van netto ontvangen en bruto gegeven vermogensoverdrachten zien. Dit betreft gemiddelden voor alle huishoudens, inclusief huishoudens die tussen 2007 en 2015 niet betrokken waren bij een erfenis of schenking. De hoogste vermogensdecielen uit de initiële verdeling hebben een negatief saldo. Voor de rest van de vermogensverdeling geldt dat de meer vermogende huishoudens in absolute euro's meer ontvangen, maar relatief ten opzichte van hun initiële vermogen minder.¹²

¹¹ We houden geen rekening met het feit dat huishoudens een deel van de ontvangen vermogensoverdrachten zullen consumeren. Vanuit het oogpunt van ongelijkheid in bredere zin maakt het echter niet veel uit of een huishouden het extra ontvangen geld heeft gespaard (voor eventuele latere consumptie), of al heeft geconsumeerd. Aangezien geen gegevens over consumptie beschikbaar zijn, is het niet mogelijk om ontvangen overdrachten te zuiveren voor het deel dat uitgegeven is.

¹² Aangezien het gebalanceerde panel geen huishoudens bevat waarvan de laatste kernpersoon is overleden, is het saldo van erfenissen positief. Het saldo van schenkingen is negatief, onder andere doordat de bruto gedane schenkingen hoger zijn dan de netto ontvangen schenkingen.

Figuur 6.2 Lage en negatieve vermogens ontvangen per saldo meer vermogen ten opzichte van hun startvermogen^a

Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.

^a Het vermogen en het saldo van overdrachten zijn bij de hoogste percentielen afgekeapt.

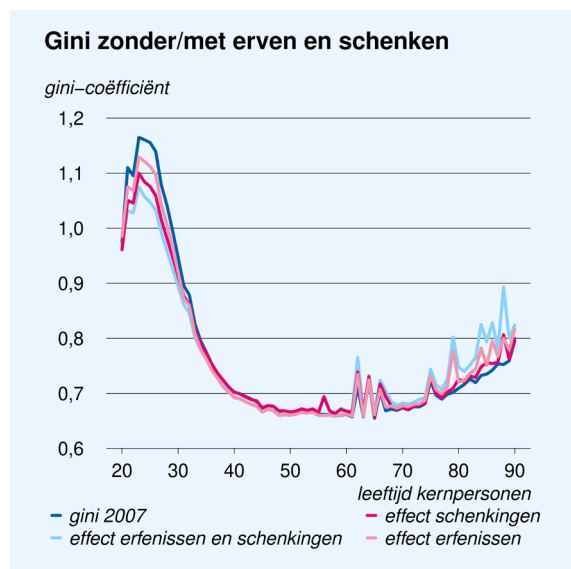
We hebben ook een vergelijking gemaakt tussen de initiële vermogensverdeling per leeftijdsgroep en de alternatieve vermogensverdeling die ontstaat door erfenissen en schenkingen. Zo kunnen we het effect op ongelijkheid binnen leeftijdsgroepen onderzoeken. De initiële vermogensongelijkheid in jonge cohorten is hoger dan bij oudere cohorten (figuur 6.3). Dat komt doordat de verschillen in leefstijl en levensfase nog groot zijn. Terwijl sommigen nog studeren, werken andere jongeren al. Bij jongeren komt een negatief netto vermogen ook vaker voor, bijvoorbeeld door een daling van de waarde van de woning terwijl nog weinig vermogen was opgebouwd. Dat verklaart waarom de Gini-coëfficiënt in sommige groepen hoger dan 1 is.¹³ Bij huishoudens van middelbare leeftijd en ouderen is de ongelijkheid lager, hoewel de ongelijkheid na de pensioenleeftijd weer licht toeneemt.

Erfenissen en schenkingen tussen 2007 en 2015 hebben de Gini-coëfficiënt binnen jongere leeftijdsc cohorten verlaagd en binnen oudere leeftijdsc cohorten verhoogd (figuur 6.3). Gemiddeld geldt weliswaar dat jongeren die een vermogensoverdracht hebben ontvangen, al rijker waren, maar buiten de hoogste twee decielen ontvangen minder vermogende jongeren in verhouding tot hun initiële vermogen meer dan jongeren met een hoger initieel vermogen. Binnen de jongere cohorten spelen negatieve vermogens een belangrijke rol voor vermogensongelijkheid. Jongeren in het laagste vermogensdeciël (met gemiddeld negatieve vermogens) ontvangen aan schenkingen in absolute euro's gemiddeld ongeveer evenveel geld als leeftijdsgenoten in het zesde vermogensdeciël. Dat betekent dat de schenkingen ervoor zorgen dat de verhouding tussen het

¹³ Omdat de Gini-coëfficiënt hoger dan 1 kan worden bij aanwezigheid van negatieve vermogens, hebben Raffinetti et al. (2015) een gestandaardiseerde Gini-coëfficiënt ontwikkeld. Deze methode bepaalt de Gini-coëfficiënt ten opzichte van het laagste punt van de Lorenz-curve. Hoe meer negatieve vermogens, hoe lager dit punt ligt. Dit garandeert een Gini-coëfficiënt die tussen 0 en 1 ligt. Aan de methode van Raffinetti kleven echter de nodige nadelen. Met deze methode kan dezelfde Gini-coëfficiënt berekend op verschillende (deel)populaties met een geheel verschillende mate van ongelijkheid corresponderen. Dat schiet voorbij aan het doel van de Gini-coëfficiënt, die juist beoogt verschillende populaties met elkaar te vergelijken op basis van een gestandaardiseerd instrument. De Gini-coëfficiënt is 1 als de rijkste persoon al het vermogen heeft en de rest 0. Maar stel nu dat in een andere populatie de rijkste persoon 2x het totale vermogen heeft en de armste persoon een schuld ter waarde van het totale vermogen van het land. Dan is de Gini-coëfficiënt hoger dan 1, maar in de tweede populatie is vermogen ook daadwerkelijk ongelijker verdeeld. De Gini-coëfficiënt houdt in die situatie een heldere interpretatie en blijft bruikbaar voor de vergelijking van ongelijkheid. Als sommige huishoudens een negatief vermogen hebben, zoals na de crisis op de woningmarkt in Nederland, is vermogensongelijkheid immers daadwerkelijk toegenomen. Dan is het wenselijk dat de Gini-coëfficiënt meer ongelijkheid meet. Het is niet zo dat huishoudens met een negatief vermogen een buitenproportionele invloed hebben op de reguliere Gini-coëfficiënt; hun bijdrage blijft gelijk aan hun individuele afstand tot de Lorenz-curve. Daarom maken we in deze notitie geen gebruik van de gestandaardiseerde Gini-coëfficiënt. Volgens Bos et al. (2018) zijn de verschillen tussen de twee methoden in gemeten inkomens- en vermogensongelijkheid overigens doorgaans klein.

vermogen van de hogere decielen en het vermogen van de lagere decielen afneemt, waardoor de vermogensongelijkheid onder jongeren afneemt. Binnen de oudere leeftijdscohorten geven juist de minder vermogende huishoudens, als fractie van hun initiële vermogen, doorgaans meer dan de meer vermogende huishoudens. Daardoor neemt de ongelijkheid binnen deze cohorten juist toe.

Figuur 6.3 Gevolgen nalaten, schenken en ontvangen erfenissen en schenkingen voor ongelijkheid binnen cohorten

Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.

Het totale effect van erfenissen en schenkingen op de vermogensverdeling is dat de ongelijkheid ongeveer gelijk blijft. Tabel 6.1 laat zien dat de Gini-coëfficiënt als gevolg van alle erfenissen en schenkingen in de periode 2007–2015 stijgt van 0,719 naar 0,722 door het effect van erfenissen en schenkingen, een verwaarloosbaar effect. Het gemeten effect is het saldo van een afname van ongelijkheid binnen jongere leeftijdscohorten, een toename van ongelijkheid binnen oudere leeftijdscohorten en een afname van ongelijkheid door overdrachten van rijkere oudere huishoudens naar armere jongere huishoudens. Er kan ook een wisselwerking tussen erfenissen en schenkingen zijn (bijvoorbeeld doordat huishoudens die een erfenis ontvangen, een deel schenken aan hun kinderen). Deze wisselwerking is niet onderzocht. Terwijl erfenissen tot een kleine daling van ongelijkheid leiden, neemt de ongelijkheid door schenkingen juist licht toe. Het vermogensaandeel van het meest vermogende deciel en meest vermogende percentiel neemt af als gevolg van erfenissen en schenkingen tussen 2007 en 2015.

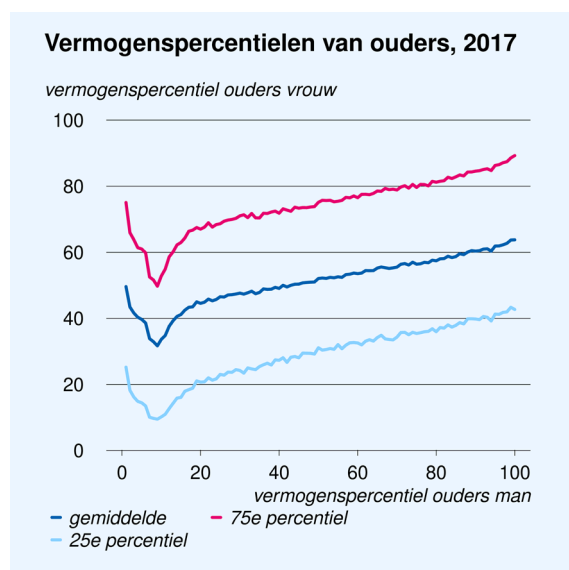
Tabel 6.1 Gevolgen nalaten, schenken en ontvangen erfenissen en schenkingen voor totale ongelijkheid

	Gini op 1 januari 2007	Aandeel tiende deciel	Aandeel top 1%
Feitelijke ongelijkheid op 1 januari 2007	0,719	52,0%	19,2%
Ongelijkheid na erfenissen 2007–2015	0,717	51,3%	18,8%
Ongelijkheid na schenkingen 2007–2015	0,722	51,5%	18,8%
Ongelijkheid na erfenissen en schenkingen 2007–2015	0,722	51,3%	18,6%
Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.			

De in tabel 6.1 weergegeven analyse heeft als uitgangspunt dat verschillende generaties binnen een familie als individuele huishoudens worden beschouwd. Dan geldt dat de ongelijkheid tussen leeftijdscohorten daalt als gevolg van vermogensoverdrachten tussen generaties, doordat de meer vermogende oudere generatie vermogen overdraagt aan de minder vermogende jongere generatie. Een alternatief perspectief is om de effecten van vermogensoverdrachten op de ongelijkheid tussen families te bekijken. Deze effecten zijn empirisch echter lastig te bepalen, omdat dit gegevens over vermogensoverdrachten over meerdere generaties vereist. Wij beschikken alleen over data voor de periode 2007–2015.

Of vermogens over de generaties verspreiden, of juist concentreren, hangt onder andere af van het aantal kinderen dat (vermogende) huishoudens krijgen en van de correlatie tussen de ontvangen overdrachten van de ene en de andere partner. Hoe meer kinderen huishoudens krijgen, hoe sneller vermogen verspreidt. En hoe hoger de correlatie tussen het familievermogen van de ene en de andere partner, hoe minder snel vermogen verspreidt. Die correlatie wordt geïllustreerd in figuur 6.4. Daar vergelijken we het vermogenspercentiel van de ouders van de man (horizontale as) met het vermogenspercentiel van de ouders van de vrouw (verticale as).¹⁴ We illustreren met een voorbeeld hoe deze figuur moet worden afgelezen. Mannen met ouders in het 100^e vermogenspercentiel – dus de rijkste ouders – hebben een vrouw waarvan de ouders gemiddeld in het 64^e vermogenspercentiel zitten (donkerblauwe lijn). Een kwart van deze mannen heeft een vrouw waarvan de ouders boven het 88^e vermogenspercentiel zitten (paarse lijn) en nog eens een kwart heeft een vrouw waarvan de ouders beneden het 43^e vermogenspercentiel zitten (lichtblauwe lijn).

Figuur 6.4 Vermogenspositie ouders van beide partners

Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.

Indien vermogen geen directe of indirecte rol speelt in de paarvorming, zou deze figuur een horizontale lijn zijn rond het 50^e percentiel van ouders van de vrouw. Indien de ouders van beide partners altijd precies even vermogend zouden zijn, zou er een 45 gradenlijn ontstaan vanuit de oorsprong. Bij een negatieve 45 gradenlijn – waarbij mensen met rijke ouders een partner met arme ouders zoeken – zouden vermogens zich nog sneller verspreiden. De werkelijke situatie ligt tussen een 45 gradenlijn (concentratie) en een horizontale lijn (vermogen speelt geen rol bij paarvorming) in. Ongelijkheid wordt dus deels doorgegeven, maar het vermogen verspreidt zich bij volgende generaties geleidelijk over de nieuw gevormde huishoudens. Hoe

¹⁴ Bij huishoudens met twee partners van hetzelfde geslacht staat het vermogenspercentiel van de ouders van de oudste partner op de horizontale as en het vermogenspercentiel van de ouders van de jongste partner op de verticale as.

verder het verband tussen het vermogen van de ouders van beide partners van de 45 gradenlijn af ligt, hoe sneller het vermogen zich verspreidt.

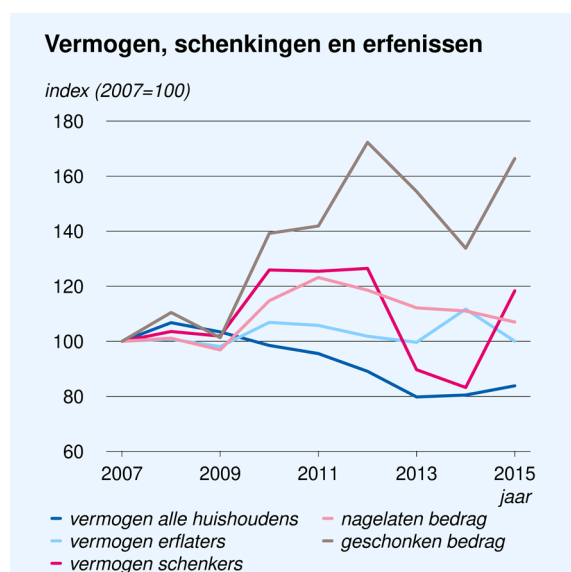
7 Ontwikkeling grondslagen erfbelasting

De ontwikkeling van vermogens speelt een belangrijke rol voor schenkingen en erfenissen. Als huizenprijzen stijgen, neemt de gemiddelde omvang van erfenissen toe doordat huizenvermogen een flink deel van het vermogen van overledenen uitmaakt. Voor schenkingen geldt dat als de waarde van bezittingen van potentiële schenkers toeneemt, er ook meer te schenken valt. In deze paragraaf kijken we daarom zowel naar de totale ontwikkeling van vermogens in relatie tot schenkingen en erfenissen als naar de samenstelling van het vermogen.

De gemiddelde omvang van erfenissen en schenkingen is tussen 2007 en 2015 sneller gestegen dan het gemiddelde vermogen van alle huishoudens (figuur 7.1). De figuur is gebaseerd op gemiddelde bedragen per huishouden en meet dus niet de gevolgen van verandering van het aantal huishoudens met een erfenis of schenking. De erfenissen en vermogens in de figuur zijn geïndexeerd en op huishoudensniveau. De gepresenteerde cijfers laten niet de totale omvang van schenkingen en erfenissen op macroniveau zien, doordat het macrototaal ook afhankelijk is van het aantal sterfgevallen en het aantal huishoudens dat een bedrag schenkt.

Voor erfenissen geldt dat het bedrag van de erfenis ongeveer gelijk op gaat met het vermogen van de erflaters op 1 januari in het jaar van overlijden. De trend in vermogens van huishoudens die schenken, verschilt sterker van de trend in het gemiddelde bedrag dat ze schenken. Een verklaring hiervoor is dat schenkingen – veel meer dan erfenissen – ook door andere factoren dan het beschikbare vermogen worden beïnvloed.

Figuur 7.1 Ontwikkeling gemiddelde vermogen erflaters en schenkers en gemiddelde schenking en erfenis

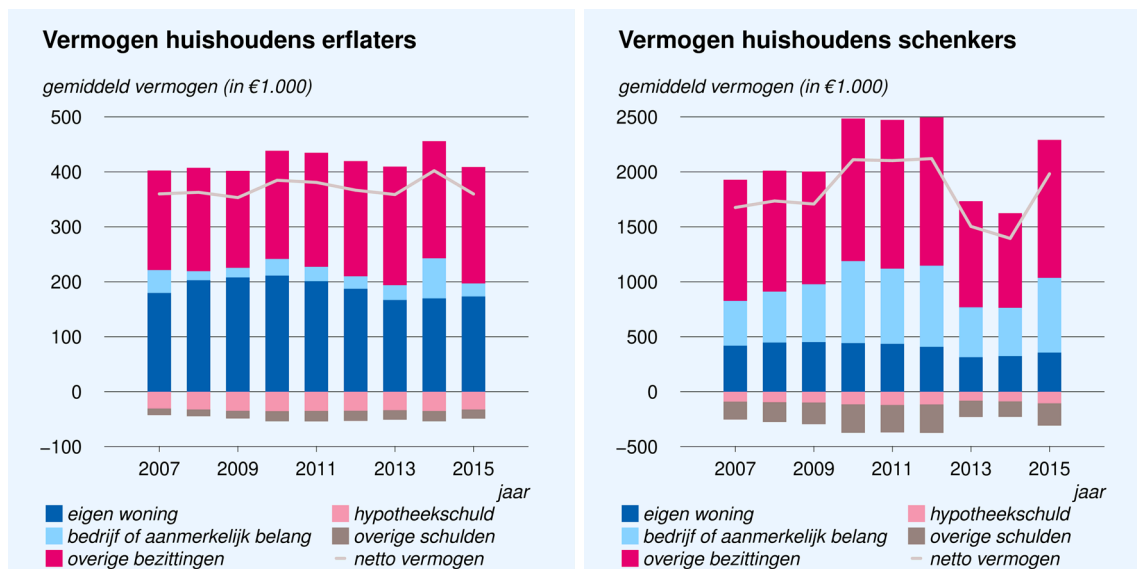
Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.

De samenstelling van het vermogen van huishoudens die een erfenis nalaten en van huishoudens die een bedrag schenken verschilt sterk (figuur 7.2 en Appendix C). Terwijl erflaters vooral huizenvermogen hebben en bank- en spaartegoeden, vormt de eigen woning slechts een beperkt deel van het bezit van huishoudens die een bedrag schenken. Het betreft relatief vaak huishoudens die een aanmerkelijk belang in een onderneming of ondernemingsvermogen bezitten. Bovendien hebben ze in tegenstelling tot erflaters aanzienlijk meer effecten in hun bezit dan bank- en spaartegoeden. De daling van de huizenprijzen in de jaren 2009-2013 had een drukkend effect op de omvang van de erfenissen, maar waarschijnlijk in veel mindere mate op die van de schenkingen.

De afname van het gemiddelde vermogen van alle huishoudens die in figuur 7.1 zichtbaar is, is vooral te wijten aan de daling van huizenprijzen in de periode 2009-2013. Bij erflaters valt de daling van het vermogen in deze periode veel kleiner uit. Bij erflaters is sprake van minder hefboomwerking in het vermogen in vergelijking tot alle Nederlandse huishoudens, doordat hun hypotheekschuld gering is ten opzichte van de gemiddelde woningwaarde en doordat ook het totaal van schulden gering is ten opzichte van het totaal van bezittingen. Ook hebben ze relatief veel financieel vermogen, waarvan het merendeel in de vorm van bank- en spaartegoeden (zie figuur 7.2, links, en Appendix C). Hierdoor is hun vermogen tijdens de crisis beter op peil gebleven.

Ook bij huishoudens die een schenking doen, is de hefboomwerking klein ten opzichte van alle Nederlandse huishoudens (figuur 7.2, rechts). Net als erflaters hebben ook huishoudens die schenken veel vermogen buiten de eigen woning. Het vermogen van schenkers is wel volatiel, wat waarschijnlijk te verklaren is door het grote aandeel van effecten en aanmerkelijk belang in hun vermogen. Het bedrag van schenkingen is fors sneller gestegen dan het gemiddelde vermogen van huishoudens die een schenking doen.

Figuur 7.2 Componenten vermogens huishoudens erflaters en schenkers

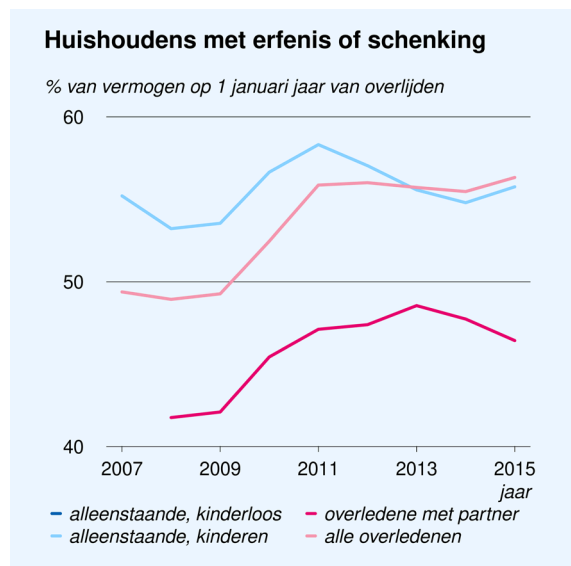
Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.

Bij nalatenschappen ligt de hoogte van de erfenis doorgaans een stuk lager dan het vermogen van het huishouden van de erflater, ook bij alleenstaanden (figuur 7.3). Een van de verklaringen hiervoor zijn kosten rondom het overlijden, zoals de begrafenis, die de erfgenamen in mindering mogen brengen op de erfenis. Voor overledenen met een achterblijvende partner bedraagt de omvang van de erfenis gewoonlijk ongeveer de helft van het vermogen van het huishouden.¹⁵

¹⁵ Afhankelijk van het huwelijksgoederenregime.

In het geval van alleenstaande erflaters met kinderen is er een andere belangrijke verklaring voor de geringe omvang van erfenissen ten opzichte van het vermogen. Hier kan namelijk sprake zijn van oude erfdelen, waarover op het moment van overlijden van de kortstlevende ouder al erfbelasting is betaald. Bij het overlijden van de kortstlevende ouder krijgen de kinderen dikwijls een vordering op de langstlevende ouder. Deze vordering is echter niet zichtbaar als schuld van de langstlevende ouder in de vermogensstatistieken, waardoor het vermogen van de langstlevende ouder wordt overschat. Voor het bepalen van de erfenis moet de vordering inclusief samengestelde rente namelijk worden afgetrokken van het vermogen volgens de vermogensstatistieken. De vordering wordt doorgaans jaarlijks opgehoogd met een rente van 6%. Als het werkelijke rendement op het vermogen hierbij achterblijft, kan de omvang van de erfenis ten opzichte van het geobserveerde vermogen afnemen. Dit kan mogelijk verklaren waardoor het verschil tussen alleenstaanden met en zonder kinderen in de verhouding erfenis ten opzichte van het vermogen flink is opgelopen tussen 2007 en 2015, van 12%-punt naar 18%-punt. Dit heeft overigens niet geleid tot een achtergebleven totale omvang van erfenissen ten opzichte van de ontwikkeling van het vermogen, zoals uit figuur 7.1 is gebleken.

Figuur 7.3 Nalatenschap als percentage van het vermogen van huishoudens op 1 januari, naar type overledene^a

^a Cijfers over in het verleden overleden personen zijn tot 1994 beschikbaar.
 Bron: eigen analyses op basis van CBS-microdata.

Referenties

Algemene Rekenkamer, 2017, Schenkingsvrijstelling eigen woning: Effecten op de hypotheekschuld ([link](#)).

Balestra, C en R. Tonkin, 2018, Inequalities in household wealth across OECD countries, *OECD Statistics Working Papers* 2018/01, OESO, Parijs ([link](#)).

Bavel, B. van en W. Salverda, 2014, Vermogensongelijkheid in Nederland, *Economisch Statistische Berichten*, 101, 392–395 ([link](#)).

Boadway, R., E. Chamberlain en C. Emmerson, 2010, Taxation of wealth and wealth transfers, *Mirrlees Review, Dimensions of tax design*, hoofdstuk 8 ([link](#)).

Bos, W., M. van den Brakel en F. Otten, 2018, Meten van inkomen en inkomensongelijkheid, *Statistische Trends*, juni 2018, Centraal Bureau voor de Statistiek ([link](#)).

Cribb, J., 2019, Intergenerational differences in income and wealth: Evidence from Britain, Fiscal Studies, IFS, Londen ([link](#)).

Davies, J., S. Sandström, A. Shorrocks en E. Wolff, 2009, The level and distribution of global household wealth, *Economic Journal*, 121, 223–254 ([link](#)).

Elinder, M., O. Erixson en D. Waldenström, 2018, Inheritance and wealth inequality: Evidence from population registers, *Journal of Public Economics*, 165, 17–30 ([link](#)).

Kooiman, Th., M.H.C. Lever, E. van de Meerendonk en J. Rhuggenaath, 2019, Income and wealth during the course of life, CPB Background Document ([link](#)).

Mirrlees, J., S. Adam, T. Besley, R. Blundell, S. Bond, R. Chote, M. Gammie, P. Johnson, G. Myles en J.M. Poterba, 2011, Mirrlees Review, Tax by design, hoofdstuk 15 ([link](#)).

Modigliani, F. en R.H. Brumberg, 1954, Utility analysis and the consumption function: an interpretation of cross-section data, *Post-Keynesian Economics*: 388–436.

Piketty, Th., 2014, *Capital in the twenty-first century*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.

PWC, 2015, West-Europa trekt één lijn bij overdracht familiebedrijven ([link](#)).

Raffinetti, E., E. Siletti, A. Vernizzi, 2015, On the Gini coefficient normalization when incomes with negative values are considered, *Statistical Methods & Applications*, 24, 507–521.

Salverda, W., 2015, Vermogensongelijkheid op recordhoogte, *Me Judice*: 13 april 2015 ([link](#)).

Schulenberg, R., 2019, Vermogensongelijkheid: is het de demografie? *Tijdschrift voor Politieke Economie*, 13, 1–21 ([link](#)).

Smid, B. en R. Luginbuhl, 2018, De verscheidenheid van vermogens van huishoudens, CPB Notitie ([link](#)).

Ter Rele, H. en B. Voogt, 2016, Inkomens- en vermogensongelijkheid geïntegreerd, *Economisch Statistische Berichten*, 101, 210–214 ([link](#)).

WRR, 2014, *Hoe ongelijk is Nederland?*, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, Den Haag ([link](#)).

Appendix A Kerngegevens erfenissen en schenkingen

Kerngegevens erfenissen naar type relatie

Ontvanger		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Partner	Aantal dzd	28,9	29,5	30,0	24,6	21,0	20,3	19,1	17,7	16,5
	Mediaan dzd	62	63	64	80	86	83	84	82	83
	Totaal mln	3.140	3.190	3.260	3.140	2.890	2.840	2.700	2.430	2.280
	Belasting	2,0%	1,7%	1,7%	1,4%	1,1%	1,6%	1,3%	1,8%	1,4%
Ouder	Aantal dzd	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,2	1,2	1,3	1,2
	Mediaan dzd	14	17	17	23	18	15	14	16	15
	Totaal mln	35	40	65	47	45	44	43	55	42
	Belasting	15,4%	16,1%	31,1%	16,0%	15,2%	17,1%	13,7%	17,8%	14,9%
Kind	Aantal dzd	106,7	109,5	110,6	93,8	86,8	85,7	84,0	81,5	79,4
	Mediaan dzd	27	27	27	35	37	37	37	35	36
	Totaal mln	6.370	6.670	6.310	6.700	6.880	6.310	5.940	5.680	5.420
	Belasting	11,2%	11,2%	10,3%	9,9%	9,1%	10,0%	9,7%	10,3%	9,6%
Kleinkind	Aantal dzd	6,1	6,7	6,5	5,5	5,8	6,5	6,6	7,8	8,3
	Mediaan dzd	14	13	13	19	19	19	20	19	20
	Totaal mln	210	222	215	208	206	359	206	210	221
	Belasting	15,8%	15,9%	13,0%	12,9%	13,3%	22,7%	11,4%	10,4%	9,5%
ANBI/SBBI	Aantal dzd	2,9	2,9	2,6	2,7	2,6	2,9	3,0	2,7	2,2
	Mediaan dzd	22	23	26	27	27	21	22	25	29
	Totaal mln	250	330	260	362	303	260	271	292	302
	Belasting	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Overige	Aantal dzd	49,6	51,9	49,9	49,7	49,7	53,7	52,4	50,5	50,2
	Mediaan dzd	11	10	11	13	12	12	12	11	12
	Totaal mln	2.030	1.910	1.830	2.060	1.970	2.130	2.050	1.990	2.050
	Belasting	43,3%	40,6%	40,7%	31,0%	30,8%	30,9%	30,4%	29,3%	31,2%
Totaal ¹	Aantal dzd	195,3	201,7	200,8	177,5	167,3	170,5	166,4	161,5	158,1
	Mediaan dzd	25	25	25	32	32	31	30	28	28
	Totaal mln	12.100	12.400	12.000	12.500	12.300	12.000	11.200	10.700	10.300
	Belasting	14,0%	13,1%	12,5%	11,0%	10,6%	11,8%	11,3%	11,6%	11,8%

Bron: op basis van CBS-microdata.

¹ Het totaal bevat iets meer erfenissen dan de som van het aantal per relatie, omdat de relatie bij een klein deel onbekend is.

Kerngegevens schenkingen naar type vrijstelling

Type vrijstelling		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ouder naar kind (reguliere vrijstelling)	Aantal dzd	70,0	68,3	80,0	35,3	32,1	31,7	34,6	24,9	30,9
	Mediaan dzd	26	27	29	38	41	45	41	45	50
	Totaal mln	3.270	3.600	3.610	2.130	1.990	2.040	2.220	1.870	2.520
	Belasting	8,1%	7,6%	7,7%	10,4%	10,2%	10,4%	8,8%	10,1%	8,4%
Ouder naar kind (eenmalig verhoogde vrijstelling)	Aantal dzd	17,0	15,5	12,9	9,3	7,3	6,1	9,8	8,7	7,1
	Mediaan dzd	22	22	23	24	24	24	25	25	25
	Totaal mln	436	397	356	236	181	157	278	224	206
	Belasting	1,7%	1,5%	1,6%	1,3%	1,0%	1,5%	3,0%	1,2%	1,6%
Ouder naar kind (extra vrijstelling eigen woning)	Aantal dzd				4,0	7,2	6,6	43,6	105,0	7,5
	Mediaan dzd				50	50	50	50	50	50
	Totaal mln				209	353	322	2.740	6.400	369
	Belasting				2,4%	1,9%	1,9%	1,4%	0,7%	1,6%
Andere relatie (reguliere vrijstelling)	Aantal dzd	6,6	6,1	6,0	5,0	4,4	4,7	4,8	3,9	4,4
	Mediaan dzd	20	20	19	14	15	15	15	13	15
	Totaal mln	225	279	246	217	174	192	178	135	177
	Belasting	27,1%	21,5%	25,9%	26,0%	24,5%	25,4%	22,2%	21,9%	23,4%
Andere relatie (extra vrijstelling eigen woning)	Aantal dzd							4,1	13,1	
	Mediaan dzd							46	40	
	Totaal mln							222	643	
	Belasting							1,1%	1,0%	
Schenking onder de BOR ¹	Aantal dzd				0,9	1,1	1,1	0,8	1,2	0,9
	Mediaan dzd				455	462	564	569	475	475
	Totaal mln				791	933	1.500	1.570	1.100	972
	Belasting				5,2%	0,9%	1,9%	2,4%	1,0%	1,1%
Totaal	Aantal dzd	93,6	89,8	98,9	54,6	52,0	50,1	97,8	156,6	50,9
	Mediaan dzd	25	26	27	27	31	34	45	50	38
	Totaal mln	3.930	4.270	4.210	3.590	3.630	4.220	7.200	10.400	4.250
	Belasting	8,4%	7,9%	8,3%	9,1%	7,2%	7,1%	4,5%	2,7%	6,4%

Bron: op basis van CBS-microdata.

¹ Voor 2010 zijn schenkingen onder de BOR vrijstelling niet apart uitgesplitst.

Appendix B Tarieven schenk- en erfbelasting 2007-2019

Vrijstelling schenkbelasting

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Vrijstelling bij schenking van ouders												
4412	4479	4556	5000	5030	5030	5141	5229	5277	5304	5320	5363	5428
Vrijstelling bij schenking van anderen												
2648 ^a	2688 ^a	2734 ^a	2000	2012	2012	2057	2092	2111	2122	2129	2147	2173
Eenmalige vrijstelling bij schenking van ouders												
22.048	22.379	22.760	24.000	24.144	24.144	24.676	25.069	25.322	25.449	25.526	25.731	26.040
Leeftijdsgrenzen voor kind of partner van kind												
[18,35)	[18,35)	[18,35)	[18,35)	[18,35)	[18,35)	[18,40)	[18,40)	[18,40)	[18,40)	[18,40)	[18,40)	[18,40)
Eenmalige vrijstelling voor studie of woning bij schenking van ouders												
			50.000	50.300	50.300	51.407	52.281	52.752	53.016	53.176	53.602	54.246
Leeftijdsgrenzen voor kind of partner van kind												
			[18,35)	[18,35)	[18,35)	geen	geen	[18,40)	[18,40)	[18,40)	[18,40)	[18,40)
Eenmalige verhoogde vrijstelling voor schenking voor eigen woning												
						100.000 ^b	100.000		100.000	100.800	102.010	
Leeftijdsgrenzen voor ontvanger of partner van ontvanger												
						geen ^b	geen			[18,40)	[18,40)	[18,40)

^a Drempelvrijstelling

^b Tussen 1 oktober 2013 en 31 december 2013

Vrijstelling erfbelasting

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Partner ^a												
515.928	523.667	532.570	600.000	603.600	603.600	616.880	627.367	633.014	636.180	638.089	643.194	650.913
Kinderen en kleinkinderen												
10.000 ^b	10.150 ^b	10.323 ^b	19.000	19.114	19.114	19.535	19.868	20.047	20.148	20.209	20.371	20.616
Ouders												
44.090	44.752	45.513	45.000	45.270	45.270	46.266	47.053	47.477	47.715	47.859	48.242	48.821
Kinderen met handicap												
10.000 ^c	10.150 ^c	10.323 ^c	57.000	57.342	57.342	58.604	59.601	60.138	60.439	60.621	61.106	61.840
Anderen												
1.913	1.942	1.976	2000	2012	2012	2057	2092	2111	2122	2129	2147	2173

^a Hangt bij ongehuwd samenwonenden af van duur samenwonen

^b Drempelvrijstelling en afhankelijk van leeftijd

^c Afhankelijk van leeftijd.

Belastingtarieven voor schenkingen en erfenissen (boven de vrijstelling)

2007 ^a	2008 ^a	2009 ^a	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Eerste belastingschijf												
≤22.051	≤22.382	≤22.763	≤118.000	≤118.708	≤115.708	≤118.254	≤117.214	≤121.296	≤121.903	≤122.268	≤123.248	≤124.126
Partners en (stief)kinderen												
5%	5%	5%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%
Kleinkinderen												
8%	8%	8%	18%	18%	18%	18%	18%	18%	18%	18%	18%	18%
Anderen												
26/41%	26/41%	26/41%	30%	30%	30%	30%	30%	30%	30%	30%	30%	30%
Tweede belastingschijf												
Partners en (stief)kinderen												
			20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%
Kleinkinderen												
			36%	36%	36%	36%	36%	36%	36%	36%	36%	36%
Anderen												
			40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%
^a In de jaren 2007–2009 bestond het vereenvoudigde tweeschijvenstelsel nog niet en waren er zeven schijven. Voor die jaren zijn alleen de tarieven van de eerste belastingschijf weergegeven. Bij de categorie <i>anderen</i> verschilde het tarief in deze jaren voor broers, zussen, ouders en overgrootouders (tarief 26%) en de overige andere verkrijgers (tarief 41%).												

Appendix C Compositie vermogen erflaters en schenkers

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Huishoudens waarin erfenis is nagelaten									
Totaal vermogen (€1000)	360	363	353	385	381	367	359	402	360
Bank- en spaartegoeden (€1000)	76	85	89	99	96	104	107	103	105
Effecten (€1000)	57	58	40	49	53	47	50	53	55
Eigen woning (€1000)	180	203	208	211	201	187	167	170	173
Overig onroerend goed (€1000)	38	34	36	35	45	45	44	42	39
Ondernemingsvermogen (€1000)	5	5	6	6	7	7	8	9	8
Aanmerkelijk belang (€1000)	36	12	12	24	19	16	19	64	16
Overige bezittingen (€1000)	10	11	12	13	13	14	15	14	14
Hypotheekschuld EGW (€1000)	31	32	35	35	35	35	34	35	32
Overige schulden (€1000)	12	12	14	18	19	18	17	19	17
Huishoudens waarin bedrag is geschonken									
Totaal vermogen (€1000)	1676	1735	1707	2110	2103	2120	1503	1395	1983
Bank- en spaartegoeden (€1000)	218	262	292	332	322	346	291	256	310
Effecten (€1000)	523	438	315	445	484	464	336	302	519
Eigen woning (€1000)	419	447	452	442	435	408	315	325	357
Overig onroerend goed (€1000)	254	272	284	345	372	361	217	202	287
Ondernemingsvermogen (€1000)	33	30	36	44	43	52	34	40	47
Aanmerkelijk belang (€1000)	374	434	490	703	642	687	419	400	633
Overige bezittingen (€1000)	106	127	134	174	174	177	121	100	139
Hypotheekschuld EGW (€1000)	90	96	98	115	121	116	82	88	106
Overige schulden (€1000)	162	180	197	259	250	259	148	141	203